

Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri Arasındaki İlişkide Dönüşümler (2001-2017)*

Transformations in the Relation Between Europe and the USA (2001-2017)

Cengiz DİNÇ** - Nevra ESENTÜRK***

Öz

Bu çalışmada, son 15 yılda, Avrupa'nın Amerika Birleşik Devletleri'yle ilişkisinin nasıl şekillendiği tarihsel perspektiften hareketle ağırlıklı olarak siyasi açıdan incelenmektedir. Bu bağlamda, 11 Eylül saldırısı, Irak ve Afganistan müdahaleleri, tek kutupluluğun zayıflamasının ardından oluşan yeni konjonktürde ABD'de başlayan ve dünya çapında etkileri görülen küresel finansal kriz, küresel çapta terörle mücadele gibi konuların Avrupa ve ABD arasındaki transatlantik ilişkilerin seyrini bu açılarından nasıl etkilediği analiz edilmektedir. Kasım 2016'da yapılan seçimlerde Donald Trump'ın Başkan seçilmesinin ardından yeni dönemde Avrupa ve ABD arasındaki ilişkilerin izleyeceği muhtemel yola da ilgili değerlendirmelerde bulunmaktadır. İlişkide, Soğuk Savaş bitiminden sonra olduğu gibi yine bir uzaklaşma dönemine girilmiştir. Başkan Trump'ın Avrupa Birliğine, Avrupalıların NATO'ya yaptıkları katkının azlığına, ticari açıdan yapılanlara yönelik ciddi eleştirileri vardır. Diğer yandan Rusya'dan gittikçe rahatsızlık duyan bir Avrupa, kendi aleyhine bir ABD-Rusya yakınlaşmasından endişe etmektedir. Bu durumda ilişkilerdeki kritik noktalara vurgu yapılarak ilişkilerin kopmaması için her iki tarafın mevcut şartlarda nasıl davranabileceklerine ilişkin öngörülerde de bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Avrupa, ABD, Avrupa Birliği, NATO, Transatlantik İlişkiler

Abstract

This study examines the last fifteen years of the relationship between Europe and the United States in a historical perspective primarily in political terms. In this context, developments after the 9/11 Attacks, interventions to Afghanistan and Iraq, and weakening of the unipolarity; the effects of the factors such as the global financial crisis –which started in the US and rapidly became a worldwide phenomenon-, global war on terror on the course of the trans-Atlantic are being analyzed. The possible future course of the relationship between Europe and the USA in the new period after the election of Donald trump to the Presidency is also being examined. We once again witness an era of divergence in the relations similar to the one after the end of the Cold War. There are serious criticisms by Trump towards the European Union due to lack of enough European contribution to the NATO and to European attitudes' towards the trade. On the other hand, Europe -which grows increasingly wary of Russian intent- is anxious about a US-Russian warming of relations which would work against the European interest. After the emphasis on the critical issues, there are also some explorations about how the two sides might choose to behave to avoid a serious rupture in these globally important relations.

Key Words: Transatlantic Relations, European Union, United States (USA), Europe, NATO

* Makale Geliş Tarihi: 17.04.2017, Kabul Tarihi: 27.11.2017

** Doç. Dr., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, İİBF, Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi, E-posta: cdinc@ogu.edu.tr

*** Dr. Öğr. Üyesi, Yalova Üniversitesi, İİBF, Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi, E-posta: nesenturk@yalova.edu.tr

Görüş

Akademik
Bakış

41

Cilt 11
Sayı 22
Yaz 2018

Giriş

Bu çalışmada, son 15 yıl içerisinde Avrupa'nın¹ Amerika Birleşik Devletleri'yle ilişkisinin nasıl şekillendiği tarihsel perspektiften hareketle ekonomik, sosyal ve siyasi açılardan irdelenecektir. Bu bağlamda, 11 Eylül saldırısı, Irak ve Afganistan müdahaleleri, tek kutupluluğun zayıflamasının ardından oluşan yeni konjonktürle ABD'de başlayan ve dünya çapında etkileri görülen küresel finansal kriz, küresel çapta terörle mücadele gibi konuların Avrupa ve ABD arasındaki transatlantik ilişkilerin seyrini nasıl etkilediği analiz edilecektir. ABD'de Kasım 2016'da yapılan seçimlerde Donald Trump'ın Başkan seçilmesinin ardından yeni dönemde Avrupa ve ABD arasındaki ilişkilerin izleyeceği muhtemel seyirle ilgili de değerlendirmelerde bulunulacaktır.

Avrupa ve ABD arasındaki ilişkiler özellikle 2. Dünya Savaşı'ndan sonra daha da yoğunlaşmış ve küresel önem arz etmiştir. Avrupa, savaşın yarattığı yıkıcı etkilerden dolayı kendi güvenliğini garanti altına alabilmekten uzaktı. Ekonomik açıdan hızla yaralarını saran, büyüyen ve artan ticaret hacmiyle kalınan Avrupa Topluluğu üyelerinin de NATO'ya aktif destek vermesiyle, Batı Avrupa'nın ortak güvenliği dışarıdan, ağırlıklı ABD tarafından, NATO şemsiyesi altında sağlanmıştır. Avrupalılar, "büyük güç" politikalarından uzaklaşmış, karşılıklı bağımlılık ve dayanışmayı arttırarak, nispeten idealist ve normatif bir yaklaşımla yeniden yapılanma sürecine girmişlerdir. Amerikalılara göre, Avrupalılar bu geçişi yapabilmelerini bir anlamda ABD'ye borçlu olduklarını çabuk unutmuş, Soğuk Savaş sonrasında da üzerlerine düşeni tam anlamıyla yapmaktan kaçınarak, güvenlik alanında büyük oranda ABD'nin kanatları altında 'bedavacılığa' devam etmişlerdir.²

ABD ve Avrupa arasındaki felsefe farklılıkları (Hobbessyan ve Kantçı) bu ayrışmanın önemli temel taşlarını oluşturmaktadır. Daha realist bir tavır takınan ABD, iktidara gelen Cumhuriyetçilerin veya Demokratların tarzları arasındaki farklılıkların etkisi göz ardı edilmeden, daha Clinton döneminden başlayarak tek taraflılık ve 'Amerikan İmparatorluğu' fikirlerinin çeşitli oranlarda yönlendirmesiyle hareket etmiştir. Cumhuriyetçilerin arasındaki Neokonların ve Evangelist'lerin etkisinden de söz edilebilir. ABD-Avrupa ayrışmasında, Irak ve Afganistan gibi krizler, ekonomik krizler, Başkanların kişilikleri ve liderlik tarzları gibi diğer pek çok faktör de belirleyici olmuştur.

Avrupa'nın ABD politikalarına parçalı tepkiler verdiği, daima bir mütefeklik ilişkisi içinde olduğu, benzer ekonomik ve siyasi yapılarla sahip olduğu görülmektedir. Avrupa kamuoyunun resmi politikalarına zaman zaman karşı

1 Görüleceği gibi bu çalışmada sıklıkla Avrupa Birliği ve Avrupa kelimeleri birbirinin yerine kullanılacaktır. Şüphesiz Avrupa nüfus ve ekonomik büyüklük bakımından Avrupa'dan daha geniştir ancak AB'nin ekonomik siyasi ve kurumsal olarak Avrupa'yı dar bir çerçevede de olsa temsil etme yetisi oldukça yüksektir.

2 R. Kagan, "Power and Weakness", *Policy Review*, 113, 2002, s. 3-28.

Görüş

çıkmasına rağmen, kendi tarihi ve kültüründen meydana gelen Amerikan toplumuna, nispeten olumlu baktığı unutulmamalıdır. Avrupa'nın ABD ile ilişkilerinde çok kanallı yoğun bir iletişim mevcuttur. Taraflar arasında siyasi ve ekonomik konulardaki hiyerarşinin muğlaklığı, askeri güç kullanımının konu dışı tutulması, belirli siyasi süreçlerle gündemin belirlenmesi, ulus-ötesi ve hükümetler-ötesi ilişkiler ve uluslararası kurumların rolleri gibi pek çok faktörün varlığıyla, karmaşık bir karşılıklı bağımlılık bulunmaktadır.³ Ticari bağlar çok güçlüdür. Küresel hegemonya iddiasındaki ABD, Avrupa'yı gittikçe az dinler ve desteğine az değer verirken, özellikle AB entegrasyonunun da katkısıyla süreç içerisinde, Avrupa da bir 'kurban' olmayacak kadar güçlü bir konuma yükselmiştir.

Bazı uzmanlara göre, Soğuk Savaş sonrası ortamda, uzun dönemli derin bir çatlak oluşmuştur, diğerlerine göre, iki tarafın küresel vizyonları, amaçları büyük oranda benzerlikler gösterirken, sadece metot konusunda ayrılırlar. Öte yandan, 2008'den beri etkisini sürdüren küresel finansal kriz, Avrupa ile ABD arasındaki ilişkileri etkileyen önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. AB, küresel finansal krize karşı transatlantik finansal pazarların yönetişimine 'düzenleyici' bir cevap vererek politika değiştirmiştir.⁴ Bu doğrultuda, Avrupa karar alma mekanizmalarındaki AB, daha merkezi anlamda düzenleyici bir yaklaşım içinde girmiştir. Bölgesel seviyede daha kuralcı bir otorite olan AB'nin ABD'ye nazaran uluslararası finansal işbirliğinde etkinliğinin artırılması, uluslararası finansal düzenleyici rejimin ABD hegemonyasından çıktığını gösterir.⁵

Soğuk Savaş'ın Ardından Transatlantik İlişkiler

Sistem seviyesindeki değişimler, Avrupa ve ABD arasındaki transatlantik ilişkilerin seyrinde etkili olmuştur. Bunların en önemlisi, Soğuk Savaş'ın bitişiyle iki kutupluluğun ortadan kalkmasıdır. Soğuk Savaş sonrası dönemde, Avrupa ABD'nin güvenlik anlamındaki katkısına sıcak bakarken; ABD ise dikkatli hareket ederek Rusya'yla da işbirliği alanlarını geliştirmiş, böylece en baskın küresel oyuncu olma hedefini gerçekleştirmiştir. Batı bloğunun Soğuk Savaş'ta kazandığı zafer, Atlantik'in her iki yakasında farklı bir şekilde kutlanmıştır.⁶ Hızla tek kutupluluğa kayan dünyada, ABD zafer sarhoşu olmuştur. ABD'nin kendisini adeta bir imparatorluk olarak ilan etmesi, dar bir dünya görüşüyle hareket etmesi, Amerikan askeri gücünün önünde çok az engel bulunduğu inanmaları

- 3 C. Monteleone, "The New Transatlantic Agenda: Transatlantic Security Relations Between Post Hegemonic Cooperation and Interdependence", *Journal of Transatlantic Studies*, I/1, 2009, s.87-107.
- 4 S. Pagliari, "A Wall Around Europe? The European Regulatory Response to the Global Financial Crisis and the Turn in Transatlantic Relations", *Journal of European Integration*, XXXVI/4, 2003, s.391-408.
- 5 E. Posner, "Making Rules for Global Finance: Transatlantic Regulatory Cooperation at the Turn of the Millenium", *International Organization*, LXIII/4, 2009, s. 665-99.
- 6 D.P. Calleo, "The Broken West", *Survival*, XLVI/3, 2004, s. 29-38.

Gazisi

Akademik
Bakış

43

Cilt 11
Sayı 22
Yaz 2018

ve ABD'nin muhtemel küresel rakiplerin ortaya çıkmasını engellemesi gerektiğini düşünmeleri, bu dönemde ABD'nin diğer önemli güçleri rahatsız eden bir stratejik 'körlük' içerisine girmesine yol açmıştır.⁷ Bu dönemde, ABD-Avrupa ilişkilerini üç olay etkilemiştir: George W. Bush'un tekrar Başkan seçilmesi, 11 Eylül ve Irak Savaşı. Bu olayların iki taraf arasındaki ilişkilerde derin ve uzun süren bölünmeler yarattığını söyleyebiliriz. Özellikle, 2003 Irak savaşıyla ABD, AB'ye karşı hem kendisinin bir 'Avrupa gücü' statüsünü devam ettirmek, hem de Avrupa'daki ülkelere daha az da olsa tahakküm etmeye devam etmesini sağlayacak bir politika gütmüştür.⁸ Soğuk Savaş'ın ardından temel tartışma konusu, yeni oluşan uluslararası konjonktürde transatlantik ittifakın devam edip etmeyeceği; edecekse nasıl devam edeceği olmuştur.⁹

Transatlantik İlişkilerde Güvenlik Boyutu: NATO

Yirmi beş yılı aşkın süredir AB ile NATO arasında dönüşen bir ilişki vardır. Çoğu Avrupalı NATO üyesi aynı zamanda AB'nin de üyesidir. AB, bir yandan bir güvenlik ittifakının tüzel üyesi haline gelirken, bir yandan da dış politika hedeflerini genişleten önemli bir ekonomik varlık olarak karşımıza çıkmaktadır. Avrupa'nın güvenliğinde NATO'nun varlığını sorgulayanlara rağmen, 1990'ların başında AB'nin NATO çerçevesinde çözülmek zorunda kalınan Yugoslavya ve Kosova krizleri, AB'nin sınırlılıklarını göz önüne serdi; NATO'nun ve ABD'nin güvenlikte liderlik rolünü vurguladı.¹⁰ AB çatışma sonrası bölgelerin yeniden yapılandırılmasıyla ilgili operasyonlarda yer almasını sağlayacak, 'barış sağlama' operasyonlarını geliştirerek bir dış politika varlığı ortaya koymaya çalıştı. Bu yaklaşım Avrupa'daki Sosyal Demokratlar ve Yeşiller tarafından müdahaleci Amerikan politikalarına karşı daha sağlam durmak için bir alternatif olarak düşünülmektedir.¹¹

Sistem seviyesinde kabul edilebilecek değişimin bir yansıması da Avrupa'nın yeni tarzının realizmden farklarının belirginleşmesi, askeri konularda ve hatta hâlen oldukça bölünmüş olduğu için ekonomik konularda küresel etkisinin azalmasıdır. Avrupa artık küresel sistemi kontrol eden değil, tepkisel kalan, kriz anlarında tek sesli ve etkin davranamayan bir aktördür. Bu da şaşırtıcı değildir; zira AB'nin Soğuk Savaş bağlamında esas amacı, iki dünya savaşına yol açan büyük güç çatışmalarına alternatif bir uluslararası yönetim yaratmaktır.¹² İkinci Dünya Savaşı, Avrupa'nın görece küresel öneminin azalma-

7 M. Zaborowski, "How to Renew Transatlantic Relations in the 21st Century", *The International Spectator*, XLVI/1, 2011, s. 110.

8 E. Jones, "Debating the Transatlantic Relationship: Rhetoric and Reality", *International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-)*, LXXX/4, 2004, s. 601.

9 Calleo, *a.g.m.*, s. 214.

10 A. Steenderen – K. Koster, "US-EU Defense Relations: Competitors –or Partners in Crime?", *Socialism and Democracy*, XXV/2, 2011, s. 10-11.

11 *A.g.m.*, s. 12-13.

12 O. Rehn, "Europe's Smart Power in Its Region and the World" Speech at the European Stu-

Görüş

sını belirginleştirmiştir. Soğuk Savaş'la, ABD ve Sovyetler Birliği baskın küresel güçler olarak ortaya çıkmıştır. Bu dönemde küresel mücadelede, Avrupa önemli stratejik alanlardan birisi olmuştur. Soğuk Savaş'ın bitiminde Avrupa bu önemini de kaybetmiştir. Avrupa için kuşkusuz hâlâ en önemli küresel ortak ABD'dir. Ancak, aynı şeyi ABD için söylemek güçtür. ABD'nin değişen dış politikası bağlamında, yeni ortak ve rakipler Çin, Hindistan, Brezilya, Rusya gibi ülkeler veya Avrupa'dan daha fazla dikkat isteyen bölgelerdeki (örneğin Orta Doğu ve Afganistan-Pakistan bölgesi) ülkelerdir.

Avrupalılar ve özellikle Fransızlar tarafından, her riski tehdit olarak algılamakla eleştirilen ABD, kendi küresel tehdit listesine göre hareket etmiş ve bu arada, NATO'yu da Avrupa bölgesi dışına çıkararak, küresel polis gücünün önemli bir unsuru haline getirmek istemiştir. ABD önderliğinde, küresel askeri müdahalelere katılmak, Avrupa'nın son 50 yılda geçirdiği sosyal ve siyasi dönüşümle uyumlu bir fikir değildir. Almanya ve Fransa gibi büyük AB güçleri başta olmak üzere, pek çok Avrupa ülkesi ABD'den farklı düşünürken; İngiltere ile -Polonya başta olmak üzere- pek çok Merkezi ve Doğu Avrupa (MDA) ülkesi ABD'yi desteklemiştir. Bu durum Irak'ın işgali ve sonrasında, ayrıca Afganistan'da 'terörle mücadele' konularında, AB ülkelerinin ABD'ye istediği desteği verip vermeme konusunda ikiye bölünmesine yol açmıştır.¹³ ABD'yi destekleyenler yanında, Fransa gibi üyeler başta olmak üzere, 10 MDA ülkesinin katılımıyla, nüfusu 510 milyonu aşan ve ekonomik büyüklük bakımından ABD ile eşit bir konuma geldiği görülen¹⁴ AB'nin, ABD'den daha bağımsız, daha yetişkin bir politika izlemesini isteyenler de vardır. ABD farklı bir model ve daha önemlisi en baskın küresel aktör olarak ortaya çıkarken, AB üyelerinin ona karşı daha birlikte bir yaklaşım olmalıdır. Soğuk Savaş sonrasındaki bazı kriz bölgelerinde, AB'nin kimi üyelerini rahatsız eden bir durum da, Balkanlar, Filistin gibi bölgelere daha fazla kaynak aktarmasına rağmen, bu bölgelerde siyasi etkinliğinin ABD tarafından baskılanmasıdır. Örneğin, Balkanlar'da bile AB'nin (güvenlik konularında) ABD'den sonra gelmesi, Londra ve Paris gibi önemli AB başkentlerinde önemli bir rahatsızlık unsuru olmuştur.

AB'nin küresel etkisizliğinin önemli nedenlerinden birisi de diğer küresel oyuncuların realist paradigma içinde hareket etmeye devam etmesidir. Bu sadece ABD, Rusya ve Çin için değil, Brezilya, Hindistan, Güney Afrika, Türkiye, Güney Kore gibi yükselen güçler için de geçerlidir. Filistin, Irak, Afganistan, İran ve Kuzey Kore gibi sorunlarda, AB ekonomik olarak önemli olsa da askeri olarak pek dikkate alınan bir aktör değildir.¹⁵ Avrupalı güçler tekrar küresel

dies Centre, St Antony's College, University of Oxford, *SPEECH/08/222*, 2008, http://europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-08-222_en.pdf

13 Z. Brzezinski, "An Agenda for NATO: Toward a Global Security Web" *Foreign Affairs*, LXXXVI-II/5, 2009, s. 2-21.

14 Bkz. Kagan, *a.g.m.*

15 M.E. Sangiovanni, "Why a Common Security and Defence Policy is Bad for Europe", *Survival*, XLV/3, 2003, s. 193-206.

Gazi

Akademik
Bakış

45

Cilt 11
Sayı 22
Yaz 2018

ölçekte sert bir güç olamamışlardır.¹⁶ Örneğin, sürekli yeniden tanımlanan AB Dış Müdahale Birlikleri, 2007 yılında operasyonel ilan edilmelerine rağmen, hiç kullanılmamışlardır.¹⁷ ABD'nin Irak'a ve Afganistan'a müdahalelerine bir bütün olarak anlamlı bir Avrupa katkısından bahsetmek zordur. 2000'li yılların sonları itibariyle, AB komutası altında barışı korumak gibi dışarıda askeri görevlere katılan askerlerin sayıları sadece 7-10 bin arasında değişmiştir.¹⁸

Lizbon Antlaşması sonrası AB'nin savunma işbirliği de değişime uğramıştır. Bu bağlamda, taraflar arasında transatlantik ilişkiler değiştikçe ve ABD daha az baskın bir role sahip oldukça temel soru, AB'nin daha bağımsız olarak çıkarlarını takip etmesini sağlayacak ortak bir savunma rotasına evrilip evrilmeyeceğidir. Son dönemlerde, AB'nin güvenlik ve savunma işbirliği konusunda bazı adımlar attığı görülmektedir; örneğin, 2003'te sivil operasyonlar bağlamında Bosna Hersek'in yeniden yapılandırılması sürecinde önemli bir rol almıştır; ilk askeri operasyonu Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nde yapmıştır. NATO'daki dönüşümü beraber, çoğu AB ülkesinin -ABD'den ayrı olarak- ortak çıkarları hızla artmıştır. Burada, AB'nin askeri imkânlarının NATO imkânlarına daha az bağımlı olması ve ABD'nin bunların kullanımındaki etkinliğinin azaltılması temel çabaydı ve bu AB'nin önemli dış politika konularında ABD ile derin ayrışmalar yaşadığı bir dönemde gerçekleşti. Bu durum, sadece Irak savaşıyla ilgili değil, aynı zamanda Kosova'nın tanınması, özellikle enerji politikaları bağlamında Rusya ile ilişkilerle de ilgilidir.

2004'ten itibaren Doğu genişlemesiyle birlikte, AB dış politikada çok sayıda farklı konu ve olayla ilgilenmek zorunda kaldı. Üye ülkeler dış politikada ortak pozisyon ve eylemler yaratmaya ihtiyaçları olduğu konusunda hemfikir olsalar da, hâlâ hangi ortak pozisyon veya eylemleri gerçekleştirmeleri gerektiği konusunda tam olarak anlaşmamışlardır. Hangi araçları kullanacakları ve ulusal çıkarlarını nasıl koruyacaklarıyla ilgili ihtiyatlı davranmaktadırlar.¹⁹ Bu, askeri anlamda güçlü iki ülke olan Fransa ve İngiltere için daha fazla önem taşımaktadır. Bu noktada, Lizbon Antlaşması'nın ve dış politika ve savunma ile ilgili hükümlerinin çıkar çatışmalarını değiştirip değiştirmediği incelendiğinde, AB'nin üye ülkelerin yetkilerini değiştirmede ve ABD'ninkilerle paralel olarak üye ülkelerin ortak kararlar almalarını sağlayacak bir mekanizma geliştirildiği görülmektedir. Antlaşma, AB'nin askeri-sivil operasyonlarını uygulamada siyasi gerginlik yaratmadan yapıyı güçlendirerek daha fazla potansiyel oluşturmuş,

16 Bkz. B. Posen, "European Union Security and Defense Policy: Response to Unipolarity?", *Security Studies*, XVI/2, 2006, s. 149-186.

17 G. Lindstrom, "Enter the EU Battlegroups", *Institute for Security Studies, Chaillot Paper no. 97*, 2007, <http://www.iss.europa.eu/uploads/media/cp097.pdf>

18 M. Kaldor - vd. "Human Security: A New Strategic Narrative for Europe", *International Affairs*, LXXXIII/2, 2007, s. 273-288.

19 Steenderen - Koster, *a.g.m.*, s.14-15.

savunma ve güvenlik işbirliğinde daha esnek bir yapıya vurgu yapılmıştır.²⁰

NATO ve AB savunma planlamasının uyumlu hale getirilerek oluşturulan transatlantik bağların korunmasına ek olarak, Kuzey Amerika ve Avrupa askeri-endüstriyel kompleksleri arasında yakın bir iletişim ve etkileşim vardır. AB kendi askeri ve endüstriyel kapasitesini kullanma ve Avrupa-Atlantik işbirliğini güçlendirme yolunda ilk adımları 2010 yılında attı.²¹ Bu çerçevede, ulusal ve çok taraflı seviyede, Avrupa Savunma Ajansı'nın içinde ve NATO'da Avrupa savunma teknolojisi ve endüstriyel temelini geliştirmek için yapılan çalışmaları devam ettirmek ABD'nin ortak Avrupa savunmasına karşı azalan etkinliğini güçlendirecektir.²²

11 Eylül Sonrası Ortaklıktan Ayrışmaya

Soğuk Savaş döneminde, tüm konularda ortak bir fikir birliği olmasa da genelde ABD'nin liderliği ve kullandığı gücün meşruluğu Avrupalılarca kabul edilmekteydi. ABD'nin giderek artan kibrinden endişelenen pek çok Avrupalının korktuğu 11 Eylül 2001 saldırısından sonra başlarına gelmiştir. Bu andan itibaren, ABD kendine göre tehdit listeleri hazırlamış ve bunlarla mücadelede de askeri doğrudan müdahaleyi ön plana çıkarmıştır ki bu, Avrupa'nın genel tavrına uymayan bir yöntemdir. Irak savaşıyla, Amerikalılar ve Avrupalıların uluslararası hukuk ve kurumların rolleri hakkında farklı düşündükleri bir kez daha ortaya çıktı. Sorunların derinliğinin diğer bir göstergesi de, ABD'nin çok taraflılıktan dar bir şekilde 'müttefikleri razı etmeyi' anlaması; buna karşın, AB için, çok taraflılığın bölgesel entegrasyon işbirliği ve sivil toplumun katılımını da ihtiva etmesidir.²³ Amerika'nın tek taraflılığını J. Chirac ve T. Blair açıkça eleştirirken, G. Schröder'e göre "Amerika, Avrupa'dan farklıydı" ve bu inkâr edilemez bir hal almıştı. Bu hissiyatın sonucu olarak, çoğu Avrupalı, Washington'un Irak'ta, İran'da ve Kuzey Kore'de kitle imha silahlarıyla ilgili ileri sürdüğü savları benimsememiş; Irak'ta esas sebebin petrol olduğu fikrine yaygın bir şekilde inanmıştır.²⁴

Fransa ve İngiltere gibi bir kısım Avrupalı ülkeler, AB'nin daha realist bir oyuncu olabilmesi için gücünün arttırılmasını, böylece ABD'nin Avrupa'yı daha fazla dinleyeceğini ileri sürmüşlerse de, diğer Avrupalıların buna yanaşmaması, tarihte çok fazla iştigal ettikleri emperyal güç olmaya yeniden fazla

- 20 R. Dannreuther – J. Peterson, J. (Ed.), *Security Strategy and Transatlantic Relations*, Oxon, UK: Routledge, 2006.
- 21 A. Fischer, "The Transatlantic Defence Equipment Market Report on behalf of the Technological and Aerospace Committee", *Germany EPP/CD Group Document A/2072*, 2010.
- 22 NCAFP, "Transatlantic Relations: The Crisis", *American Foreign Policy Interests: The Journal of the National Committee on American Foreign Policy*, XXXIV/5, 2012, s. 265.
- 23 E. Alessandri, "Transatlantic Relations Four Years Later: The Elusive Quest for a Strategic Vision", *The International Spectator: Italian Journal of International Affairs*, XLVII/3, 2012, s. 22.
- 24 R. Kagan, "America's Crisis of Legitimacy", *Foreign Affairs*, LXXXIII/2, 2004, s.65–87.

Gazi

Akademik
Bakış

47

Cilt 11
Sayı 22
Yaz 2018

istekli olmamaları gibi sebeplerle AB içinde belirli vizyon birliği olmadığı için bu fikir destek bulamamıştır. Aslında, Soğuk Savaş'ın bitmesiyle, Amerika'nın daha önce görülmemiş oranda belirginleşen küresel baskınlığı hem Amerikalıların hem de Avrupalıların üzerinde düşünmeleri gereken kritik bir konu haline gelmişti. ABD'ye karşı ne yapılması gerektiği, dengelenmesi gerekiyorsa -ki bu sadece Avrupa'nın yapabileceği bir şey değildi- diğer güçlerle nasıl bir işbirliği içine girilmesi gerektiği gibi çözüm bulunması imkânsız sorular ortada durmaktaydı. ABD'nin muazzam gücü üzerinde kontrollerinin az olması Avrupalıları rahatsız etmekteydi. ABD cephesinden bakıldığında, İran politikasında olduğu gibi, en çok odaklandığı yüksek politika meselelerinde AB etkisiz görünmekteydi.²⁵ Daha fazla küresel destek bekleyen Amerikalı gözlemciler göre AB gerekenleri yapamadığı için algılanan yumuşaklık aslında, dünyadaki sert güç gerçeklikleriyle yüzleşmemekten kaynaklanmaktaydı. Çatışma bölgelerine esas müdahaleyi ABD yapmakta, Avrupalılar ise ikincil görevleri üstlenmekteydi.²⁶ Avrupalılara göreyse, Amerikan müdahaleleri müttefiklerin görüşleri dikkate alınmadan, sorumsuzca ve uluslararası hukuka aykırı yapılmaktaydı; insan hakları çok fazla ihlal edilmekteydi. ABD'nin küresel liderliği tehlikeli şekiller almaktaydı.²⁷

İdealist Avrupa'yı savunanlara göre, AB kendi kurucu felsefesine ihanet etmeden, kendi karakterine ve ideallerine uyan 'yumuşak güç' veya 'akıllı güç' modelini daha da iyileştirmeye çalışmalıydı. Bunun için, askeri anlamda etkin bir güç olmadığını açık yüreklilikle kabullenmeliydi.²⁸ Ancak, AB gösterilmek istenildiği kadar da zayıf değildir. "En yakın tehdit" olan Rusya'nın ekonomik büyüklük bakımından yaklaşık 10 katı, nüfus bakımından 3,65 katıdır; İngiltere ve Fransa gibi nükleer üyelere sahiptir.²⁹ ABD'liler, kitle imha silahlarının yayılması terörizm ve asi devletler gibi yabancı tehditlerden bahsederken; Avrupalılar etik çatışma, göç, örgütlü suçlar, fakirlik ve çevresel tahribat gibi meydan okumalara dikkat kesilirler.³⁰ Avrupalıların çoğu, ABD'nin küresel tutum ve stratejilerini yanlış bulmaktadır, çünkü tam güvenlik diye bir şey yoktur ve her risk tehdit anlamına gelmez.³¹

Irak işgalinde de görüldüğü gibi, AB üyeleri, ABD'nin tehdit algısı yüzünden bir tercihe zorlanınca, tam ortadan ikiye bölünebilmektedir.³² Ayrıca,

25 S. Rynning, "Peripheral or Powerful? The European Union's Strategy to Combat the Proliferation of Nuclear Weapons", *European Security*, XVI/3, 2007, s. 267-288.

26 Bkz. Kagan, *a.g.m.*, 2002.

27 Bkz. Kagan, *a.g.m.*, 2004.

28 L. Tsoukalis, "The JCMS Lecture: Managing Diversity and Change in the European Union", *JCMS*, XLIV/1, 2006, s. 1-15.

29 J. Fox – F.Godement, "A Power Audit of EU-China Relations" *The European Council on Foreign Relations Policy Report*, 2009, http://www.ecfr.eu/page/-/ECFR12_-_A_POWER_AUDIT_OF_EU-CHINA_RELATIONS.pdf

30 Bkz. Kagan, *a.g.m.*, 2002.

31 Bkz. Kagan, *a.g.m.*, 2004.

32 H. Gartner – I.M. Cuthbertson (Ed.), *European Security and Transatlantic Relations after 9/11 and the*

Görüş

Avrupalıların çoğu G. W. Bush döneminde pek de gereği yokken kasıtlı olarak dünyadaki askeri harcamanın önemli bir kısmını yapan ABD'nin bile askeri yöntemlerle istediği sonuçları alamadığı bir ortamda, AB'nin de bu yola girmesini uygun bulmamaktaydı.³³ Düşük bir profil izlemenin AB'yi dış politika maceralarına karşı koruduğunu kabul etmekle beraber, AB'nin normatif bir model olarak kalmasını savunanlar, AB'nin dışarıda öcü aramamasının kınanacak değil alkışlanacak bir tutum olduğunu belirtmektedirler.³⁴

Avrupa'da son zamanlarda insanlar daha fazla içe dönük, bencil, ekonomi başta olmak üzere güncel sorunlarına odaklanmış ve daha da bireysel hale gelmiştir. Vatandaşlara karşı da, dış politikada da güç kullanma meşruluğunu yitirmiştir. Avrupa kamuoyunun üçte ikisinden fazlası için, çocuklarının Afganistan'da hayatlarını riske etmeleri meşru değildir. Avrupa'nın üzerinde yükseldiği değerleri korumak için AB'nin daha müdahaleci bir dış politikaya ihtiyacı olduğu savı çok az etki yapmaktadır. İklim değişikliği, küresel yoksulluk, Rusya ve yükselen Çin gibi bugünün meydan okumaları, Hitler'in veya Stalin'in orduları gibi yakın ve birleştirici değildir. AB vatandaşları ayrıca, Rusya'dan ziyade finansal kriz, işsizlik, sağlık, bakım, yoksulluk ve iklim değişikliği gibi konularda çok daha fazla kaygılıydı.³⁵

AB içindeki üç büyük üye ülkenin görüş ayrılıkları, AB'nin anlamlı bir şekilde belirli bir yöne gitmesine sekte vurmaktaydı. Fransa, esas olarak, Avrupa'nın Amerikan politikalarından biraz daha bağımsızlaşmasını, artık ulaştığı erişkinliğe uygun davranmasını isterken; İngiltere, daha aktif bir AB'nin ABD'nin yanında daha ağırlığı olabileceğini ve ona daha fazla yardım ederek ilişkileri daha anlamlı bir hale getireceğini ve sonuçta da kendine daha etkin bir küresel rol biçebileceğini düşünmekteydi. Almanya ise, çeşitli tarihsel ve stratejik sebeplerle, ne Fransa'yı ne de ABD'yi 'küstürmek' istememekte ve dolayısıyla bu konuda Fransa'nın alışageldiği yakın desteği vermemekteydi.

17 trilyon dolarlık devasa ekonomisine rağmen, AB askeri açıdan hâlen etkin bir küresel aktör olamamıştır. Oysa bir görüşe göre, yüzde 2'lik bir bütçe bile ayrılrsa, beraberce akıllıca kullanıldığı halde AB, 350 milyar dolarlık askeri harcamayla ABD'den sonra kolayca ikinci küresel askeri güç olabilir. Konuya ABD'den bakıldığında, AB'nin hiç olmazsa öncelikle kendi arka bahçesinde bölgesel yeterliliğe ulaşması gerektiği düşünülmektedir. AB, artık bir yetişkin olarak kabul edilmek istenmekte ama sorumluluklarını da tam olarak yerine

Iraq War, New York, N.Y.: Palgrave Macmillan, 2005.

33 H.W. Maull, "Europe and the New Balance of Global Order", *International Affairs*, LXXXI/4, 2005, s. 775-799.

34 A. Toje, "The European Union as a Small Power, or Conceptualizing Europe's Strategic Actorness" *European Integration*, XXX/2, 2008, s. 199-215.

35 A. De Vasconcelos – M. Zabarowski, "European perspectives on the New American Foreign Policy Agenda", *Institute for Security Studies*, Report No.4, 2009, http://www.iss.europa.eu/uploads/media/European_perspectives_on_the_new_American_foreign_policy.pdf

getirmemektedir ki, buna tüm küresel yükü ABD'nin omuzlarına bırakmamak için yapılması gerekenler dâhildir. Avrupa'nın, ABD ile daha sağlıklı ilişkiler için, askeri alanda güçlenmesi gerekmektedir;³⁶ ancak, bu şekilde ABD'den daha fazla saygı görülebilir. ABD tarafından itilip kakılmadan kurtulmanın ve onun politikaları üzerinde daha etkin olmanın çaresi, AB'yi daha güçlü, böylece katkısı kritik olduğu için de ABD tarafından sözü daha dinlenir bir partner, küresel bir aktör haline getirmektir. Tek taraflı hareket alanı daralacak olan ABD, işbirliğine daha açık hale gelecektir.³⁷ Avrupa'da askeri harcamalardaki büyük kesinti özellikle mevcut lider ve kamuoyu yapısıyla açıklanmaya çalışılsa da bu, ABD'lileri ikna edememiştir.³⁸

NATO ile İlgili Gelişmeler

11 Eylül sonrasında Bush yönetimince uygulanmaya çalışılan tek kutuplu model, Bush'un kendisini 'savaş zamanındaki' bir Başkan olarak görmesi ve ABD'nin dünyanın herhangi bir yerine müdahale etme hakkına sahip olduğuna inanmasıyla vahim bir hal almıştır. ABD'nin müdahaleleri çoğu zaman Avrupalıların çıkarlarının olduğu hassas bölgelerdedir. Örneğin, ABD'nin en faal olduğu Orta Doğu'daki politikaları Müslüman kitleleri rahatsız etmekte ve içlerinden bir kısmını da radikalleştirmektedir. ABD'nin hiperaktifleşmesi, Avrupa güvenliğine katkı yapmaktan çok sorun çıkarmaktadır. Amerikan politikaları, Avrupa'nın Müslüman komşularını da çatışmacı bir pozisyona belki de bir medeniyetler çatışmasına sürüklemektedir.³⁹ Bush döneminde, tek taraflılık ve 'önleyici vuruş' gibi AB'nin temel değerlerine ters ilkeleri uygulayan ABD'ye destek konusunda ikiye ayrılmıştır.⁴⁰ NATO'yu Avrupa dışındaki uluslararası terörizm, silahsızlanma gibi yeni tehditlere karşı dünya polis gücü gibi kullanmak isteyen ABD, Fransa, Almanya ve Hollanda gibi eski önemli üyelerden yeterli desteği alamadığı için hırçınlaşmıştır.⁴¹ Soğuk Savaş sonrası dönemde, ABD askeri teknolojiye büyük yatırımlar yapmaya devam ettiği için,⁴² ABD-AB'nin ortak operasyon yapabilme kabiliyetleri de dibe vurmuştur; askeri kültürler iyice ayrılmıştır.⁴³ Özellikle Fransa gibi üyeler NATO'yu ön plana çıkararak AB'nin, ABD'den daha bağımsız olmasında ısrar etmiş; ABD ise sorunları askeri yöntemlerle çözebileceğini ispata girişmiştir.⁴⁴

- 36 T. German, "Visibly Invisible: EU Engagement in Conflict Resolution in the South Caucasus", *European Security*, XVI/3-4, 2007, s. 357-374.
- 37 B.J. Talbot, "The Transatlantic Gap over Iraq", *European Security*, XVII/1, 2008, s. 61-84
- 38 Posen, *a.g.m.*
- 39 Calleo, *a.g.m.* Örneğin, Başkanlar önce savaş ilan etmekte ve Kongre'yi de buna onay vermek zorunda bırakmaktadırlar.
- 40 G.W. Bush, "Shared Values Across the Atlantic," *Foreign Policy*, 151, 2005, s. 8.
- 41 E. Pond, *Friendly Fire: the Near-Death of the Transatlantic Alliance*, Washington, D.C.: Brookings Institution Press, 2004.
- 42 Bkz. Z. Fareed, "The Future of American Power", *Foreign Affairs*, LXXXVII/3, 2008, s. 18-43.
- 43 Kagan, *a.g.m.*, 2002.
- 44 2011 yazında, Bin Ladin öldürüldükten sonra, bundan sonra ABD'nin tüm küresel hedeflere

Görüş

AB'nin ve ABD'nin terörle mücadeleye karşı yaklaşımında çok temel bazı değişiklikler olduğu savunulabilir. Amerika'nın yaklaşımı temel olarak askeri güçle hastalığın belirtilerini bertaraf etmek iken, Avrupa'nın yaklaşımı daha klasik olarak önleyici ve bütünlükçü bir yaklaşımdır.⁴⁵ Avrupalılar uluslararası terörizme karşı mücadele etmeye çalışmaktadırlar; bunu yaparken terör eylemlerinin altında yatan temel sebepler olan fakirlik, cehalet, hastalıklar ve az-gelişmişlikle de mücadele etmeye çalışmaktadırlar.⁴⁶ Avrupalılar için ABD'nin küresel teröre karşı savaş ilanı ve bu sürecin idaresi hatalarla doludur. Irak ve Afganistan krizleri, kontrol altında tutulamayan süreçler olmuştur. Amerikalıların adeta dinsel bir tutkuyla kutsal görevlerin kendilerini beklediklerine inanmaları, bir yandan dini ve ahlaki konuları birleştirmeleri, diğer yandan açıkça küresel siyasi ekonomik ve askeri üstünlük peşinde koşmaları, seküler Avrupa tarafından anlaşılammakta ve tehlikeli bulunmaktadır.⁴⁷

Avrupalıların gittikçe daha çok önem verdiği, 'yeni tehditlerden' olan küresel ısınma (iklim değişikliği) ve bununla bağlantılı küresel enerji tüketimi önemli bir işbirliği alanı olmalıyken; Avrupa'dan bakıldığında ABD, petrole aşırı bağımlılığı ve enerjiyi verimli kullanma yolunda gayret göstermemesi yüzünden eksi puanlar almaktadır. 1990-2005 arasından enerji kullanımından kaynaklı karbondioksit salınımı AB'de yüzde 3 azalırken, ABD'de yüzde 20 artmıştır.⁴⁸ Trump yönetimi, çevre konusunda daha da duyarsızdır.

Krizlerle Mücadelede Avrupa ve ABD

Avrupalılar, sorunlu bölgelere müdahale etmeden önce müttefiklerine danışan bir ABD arzulamışlardır. Özellikle Fransa, artık hiper güç olarak nitelendiği ABD'nin tek taraflı politikalarının artması sonucunda onu dengeleyecek bir oluşumun gerekliliği konusunda açık sözlüydü. Fransız yetkililerin, "Amerikan imparatorluğunda tebaa değil, vatandaşlar olmaya hazırız" veya "uydu değiliz" demeleri bunun göstergesiydi. Amerikan tek taraflılığın en belirgin kriz anı, BM kararlarına ihtiyaç duymadan Saddam rejimini yıkmak için yapılan Irak müdahalesiydi.⁴⁹ Irak Savaşı'nın gösterdiği en önemli gerçek, AB'nin tek ses olarak zayıf kaldığı ve ancak 25 farklı üye tarafından yaklaşıldığında, Amerika'nın amaçlarını bir noktaya kadar desteklediğinin görülmesiydi. Bush

değilde seçilmiş hedeflere odaklanması gerektiğini söyleyen Obama bir anlamda, "her yerde olma" stratejisinin sürdürülemez ağır yükünü kabul etmiştir.

45 J. Peterson, "America as a European Power: The End of Empire by Integration?", *International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-)*, LXXX/4, 2004, s. 613-629.

46 Mart 2017'deki ABD ziyaretinde, Merkel, Avrupa'nın bu tür sorunları yerinde çözmeye yönelik büyük yardımlarının da savunma bütçeleri kadar önemli olduğunun altını çizmiştir.

47 D. Losurdo, "Preemptive War, Americanism, and Anti-Americanism", *Metaphilosophy*, XXXV/3, 2004, s. 365-385; bkz. G. Johnston - L. Ray, "European Anti-Americanism and Choices for a European Defense Policy", *Political Science and Politics*, XL/1, 2007, s. 70.

48 De Vasconcelos, *a.g.e.*

49 Talbot, *a.g.m.*

Gazisi

Akademik Bakış

51

Cilt 11
Sayı 22
Yaz 2018

döneminde Amerikan dış politikasında Irak ve Afganistan'a karşı terörle mücadele ve yeni yükselen güçler, genişletilmiş Orta Doğu stratejisi, Asya ve Latin Amerika'ya karşı olan dış politikası, Avrupa'dan daha ziyade ön plana çıkmıştır. Amerika'nın Avrupa'ya karşı uyguladığı bu ayrışma politikasının 2002 ABD Ulusal Güvenlik Stratejisi'nde çerçevelenen ve Bush doktrini olarak bilinen stratejinin mantıksal bir uzantısı olduğu da söylenebilir. Doktrin temelinde, yönetimin gerekirse kendisi ya da uygunsu ittifaklarla, algılanan güvenlik tehditlerine önleyici saldırı eğiliminde olması yatmaktadır.⁵⁰ Bu bağlamda, Amerika AB ile hiçbir zaman ters düşmeyeceği dış politika yapıları oluşturmaya ve daha 2003'teki Irak savaşından daha sağlam bir AB'yi elde etmeye çalışacaktı; ancak Amerika, bu dönemde AB'ye karşı net bir politika oluşturmada yetersiz kaldı. AB üyelerinin çoğu, ABD istihbaratına da, Irak'taki kitle imha silahları iddiasına da güvenmemiş ve yüksek bir tehdit algılamamıştır.⁵¹ Hata ve tutarsızlıklarla dolu görülen Irak işgali, önemli Avrupa ülkelerini ABD'den uzaklaştırmıştır. Avrupalılar, ABD'nin küresel sistemin lideri olmasını destekleseler de işbirliğine açık olmasını beklemekteydiler. ABD'nin, "siz olmadan da yapabiliriz, ama sizinle birlikte yapmayı tercih ederiz" tavrı, destek alabilmek için yanlış bir yol olmuştur.⁵²

El Kaide için yapılan Afganistan müdahalesi de uluslararası kamuoyu tarafından genellikle onaylanmamış ve süreç de başarısız kabul edilmiştir. Amerikan askerlerinin çekilme takviminin konuşulduğu 2011 yazı itibarıyla, Afgan hükümeti hâla kendisini Taliban ve el Kaide'ye karşı koruyamamaktaydı. ABD ve diğer ülke askerlerinin sayısının arttığı ve Afgan ordusunun genişletildiği 2008 yılında bile yol kenarı bombalamalarının (2.000) ve insan kaçırmalarının (300) sayısı önceki yılın iki katına çıkmıştır. Zaman geçmesine rağmen durum kontrol altına alınamadığı için askerleri ateş altındaki NATO üyeleri diğer müttefiklerini açıkça suçlamışlardır. Barack Obama 2009'da 32 bin olan asker sayısına 30 bin daha ilave yapılacağını açıkladığında, İngiltere (300-1.000), Fransa (300) ve Polonya (600) dışında, bu konuda isteğini açıklamak için seçtiği Almanya dâhil, başka hiçbir müttefikten ek asker desteği alamamıştı.⁵³ Dolayısıyla ABD, Türkiye dâhil Avrupalı müttefiklerine, Afganistan'a daha fazla asker (özellikle özel eğitilmiş savaşan asker) gönderilmesi için müthiş bir baskı yapmıştır. Avrupalıların kendilerine danışmayan ABD'nin bu çözülemeyeceği çağrılarına çok kısıtlı bir destek vermekle yetinmişlerdir. Buna karşın, Türkiye ve AB genel olarak, yeniden inşa, Afgan güçlerinin eğitimi, eğitim ve sağlık gibi sivil alanlarda faal olmuşlardır. ABD'nin de zamanla, Afganistan'daki problemin sadece askeri yöntemlerle, bir yandan da sivil yöntemlerle teröristleri ve

50 Bkz. Toje, *a.g.m.*

51 J. Wright, "The Importance of Europe in the Global Campaign Against Terrorism", *Terrorism and Political Violence*, XVIII/2, 2006, s. 281-299.

52 Bkz. Talbot, *a.g.m.*

53 Bkz. De Vasconcelos, *a.g.e.*

Görüş

köktencileri çıkaran sosyal bataklığın kurutulması gerektiği fikrine daha fazla önem verdiği görülmektedir. Bu noktada, Avrupa modelinin zaman zaman ABD'yi etkilemesi söz konusu olmaktadır.⁵⁴

Transatlantik İlişkilerde Yeni Aşamalar

Ayrışma döneminden sonra, Atlantik'in her iki yakasında da Avrupa ve ABD arasındaki ilişkilerde yeni bir senteze ve uzlaşmaya ihtiyaç olduğuna dair sesler yükselmeye başlamıştır.⁵⁵ Bu görüştekilere göre, arzulanan yumuşama ve işbirliği için oldukça geçerli nedenler vardır. Her şeyden önce, her iki tarafın bu konuda ortak tarihi tecrübeleri vardır. Modern toplumlar ve demokrasiler olarak yakın geçmişteki krizlerden dersler çıkarabilirler ve çıkarları doğrultusunda belirli bir esnekliğe sahip olabilirler. İki tarafın da ekonomik ve siyasi olarak diğer güçlerle karşılaştırıldıklarında derin benzerlikleri olduğu görülür; dolayısıyla, özellikle küresel politikalarda birbirlerini destekleyip tamamlayabilirler. Yeni bir strateji, mevcut ilişkinin iyi çalışmaması yüzünden de gerekmektedir. İşbirliğine açık, büyük potansiyel alanları değerlendirilebilmek için, yeni bir kurumsallaşma da gerekebilir; çünkü rastgele yapılan işbirlikleri veya liderler arasındaki kısa süreli zirveler anlamlı yapısal sonuçlar üretememektedir.⁵⁶

Transatlantik ilişkilerde Avrupa'nın daha aktif olmasını isteyen kesime göre, Obama'nın Avrupa gezisinde belirttiği gibi, ABD, kendisi değişirken Avrupalı müttefiklerin de paylarına düşen yükümlülükleri yerine getirmesini açıkça istemektedir.⁵⁷ ABD'nin, El Kaide ve benzeri örgütleri veya Irak'ı kendi başına, petrol zengini Körfez ülkelerini ve İsrail'i de nükleer bir İran'la baş başa bırakması pek düşünülemez. Pek çok AB üyesi, ABD'yi dengelemek için zaman zaman bedilgen bir direniş göstermekte, ABD politikalarına yeterince destek vermemektedir. Avrupa, ABD güvenlik şemsiyesinin de katkısı olan kıtasal ve küresel güvenliği tüketmeyi bırakarak en azından bölgesel ve yakın çevre güvenliğini sağlamak durumundadır. 11 Eylül, Batılı ülkelere, çevre ülkeleri de istikrara kavuşturmak gerektiğini göstermiştir. Avrupa'da devlet dışı aktörler dâhil yeni nesil tehditlere karşı oluşturulması gereken büyük koalisyonlara büyüklüğüyle orantılı katkılarda bulunmalıdır.⁵⁸

Obama'nın 2008'de Başkan seçilmesi transatlantik ilişkilerde önemli bir fırsat sunmuştur. Seçim kampanyası esnasında Obama, Amerikan dış politika-

54 S. Telhami – vd., "Major World Powers and the Middle East", *Middle East Policy*, XVI/4, 2009, s. 1–26.

55 R. Niblett – H.G. Hamilton – S. Stewart, "Getting Together Again", *The World Today*, LXIII/1, 2007, s. 17.

56 Bkz. De Vasconcelos, *a.g.e.*

57 B. Obama, "Remarks by President Obama at Strasbourg Town Hall" *The White House, Office of the Press Secretary*, 2009, <https://www.whitehouse.gov/the-press-office/remarks-president-obama-strasbourg-town-hall>

58 Bkz. A.J.K. Bailes, "The EU and a 'Better World': What Role for the European Security and Defence Policy?", *International Affairs*, LXXXIV/1, 2008, s. 115–130.

Gazi

Akademik
Bakış

53

Cilt 11
Sayı 22
Yaz 2018

sında köklü değişiklikler vaat etmişti. Amerika'nın Avrupa ve Asya'daki müttefikleriyle ilişkileri onarılacak veya güçlendirilecekti.⁵⁹ Bush döneminin bunaltıcı havasından sonra Avrupa'da beklentiler oldukça abartılıydı. Obama dış politikada önemli bir başarı elde etmemişken, Nobel Barış Ödülü ile ödüllendirildi; döneminin yarısı geçtiğindeyse bir hayal kırıklığı görülmekteydi. Amerikalılar, Avrupalıların istedikleri Guantanamo'nun⁶⁰ kapatılmasında, Afganistan'a ek askeri kuvvetler gönderilmesinde veya küresel ekonomik krizle mücadelede yeterince yardım etmediğinden yakınırken; Avrupalılar, yeni yönetimin de kendilerine, nükleer silahsızlanma, Kahire konuşması, Rusya ile ilişkilerin yeniden düzenlenmesi gibi konularda yeterince danışmadığını söylemekteydi. Ayrıca, ABD küresel ısınmayla mücadele ve İsrail-Filistin meselesinde üzerine düşeni yapmamaktaydı. Obama'nın Türkiye'nin AB üyeliğine verdiği destek, buna karşı çıkan üyelerce eleştirilmekteydi.⁶¹

Obama'nın ikinci döneminde ilişkiler biraz yumuşasa da, Bush Amerika'sı Avrupa'da hiçbir zaman popüler olamamıştır. Savaş sonrası dönemde ilk defa Avrupalıların çoğunluğu (2004'te, % 64) ABD'nin dünya siyasetinde liderliğini "istenmeyen bir şey" diye tanımlamaktaydı. Durum 2008'de çok az düzeldi; hâlâ, anketlere katılanların yüzde 59'u aynı şekilde düşünmekteydi. ABD ile yakın ilişkiler kurulmasını isteyen Avrupalıların oranları 2006 ve 2008 yılları arasında az da olsa arttı ve daha az sayıdaki Avrupalı ilişkilerin bozulduğunu ifade etmeye başladı. Bunun bir yansıması olarak, Avrupalı deneklerin yüzde 69'u Obama'yı desteklerken, sadece yüzde 26'sı John McCain'i desteklemekteydi. Temmuz 2008'de Obama'nın, Berlin'deki mitingine 200 bin kişi katılmıştı. Obama'nın seçimi, ABD'nin Avrupa'daki cazibesini ve yumuşak gücünü arttırmıştır. Ancak, fazla iyimser kamuoyu, Başkan'ın İsrail lobisine boyun eğerek Gazze krizinde yorum yapmamayı tercih etmesi gibi örnekler yüzünden belirli bir hayal kırıklığına uğramıştır.⁶²

Sistemde yeni yükselen diğer aktörler yüzünden, AB ve ABD'nin Merkezi ve Doğu Avrupa'yı dönüştürdüğü, Balkanlar'daki savaşları durdurduğu günler biraz geride kalmıştır. Ukrayna'daki Rusya yanlılarının kazandığı seçimler Doğu Avrupa'nın 'batılılaşmasının' tersine döndüğünü göstermekteydi. NATO Afganistan'da saplanıp kalmış; stratejisi ve eşit olmayan yük paylaşımı gibi nedenlerle bölünmüş durumdaydı. ABD'nin 2011'den itibaren kademeli olarak Afganistan'dan çekilme politikası bağlamında, bir kısım askeri Afganistan'da bulundurmakla birlikte, NATO 2014 sonu itibarıyla resmi olarak Afganistan'daki operasyonlarını sonlandırmıştır. Bu minvalde, ABD ve Avrupa'nın diğer yük-

59 B. Obama, "Renewing American Leadership", *Foreign Affairs*, LXXXVI/4, 2007, s. 2-16.

60 Küba'daki Guantanamo Kampı, 2002 yılından itibaren, ABD tarafından El-Kaide ve Taliban'la ilgisi olduğu iddia edilen şüpheliler için askeri hapisane olarak kullanılmış; ağır insan hakları ihalleleriyle gündeme gelmiştir.

61 Bkz. Zaborowski, *a.g.m.*

62 Bkz. De Vasconcelos, *a.g.e.*

selen güçlerin süreçlere dâhil olmasına ihtiyaçları vardır. Batı, “geri kalana” gittikçe daha fazla muhtaç hale gelmektedir; ancak, geri kalanın daha adil temsil olmadıkça üzerine düşen katkıyı yapması da beklenemeyeceğinden, uluslararası kurumların daha kucaklayıcı ve adil bir hale gelmesi gerekmektedir.⁶³ Bu konuda, AB'nin daha hazır olduğu söylenebilir. Küresel problemler, sadece Amerika ve Avrupa tarafından çözülemeyecek kadar büyük çaplı olabilmektedir (Trump Yönetimine karşı da bu görüş kuvvetli bir şekilde ifade edilmiştir). Diğer küresel ve bölgesel aktörlerin de gereken katkıyı vermeleri gerekmektedir. Bu anlamda tek kutupluluk tarihsel ölçüklere göre kısa sürmüştür.⁶⁴

Transatlantik çekişmenin azalması için eskiden beri tavsiye edilen, Fransa'nın ABD karşıtı tutumundaki yumuşama, zaman zaman sağlanmakla birlikte süreklilik arz etmelidir. Fransa'nın dışlanmışlığa daha fazla tahammül edemeyerek NATO'nun askeri kanadına dönmesi⁶⁵ ve Avrupa savunması için NATO'yu esas çerçeve olarak kabul ettiğini açıklaması bu konuda önemli adımlar olmuştur.⁶⁶ İngiltere'nin de müzminleşmiş Avro-Atlantik şizofreniden biraz daha kurtulması gerekmektedir. Hem Avrupa'ya hem de ABD'ye yakın olma politikası sürdürülebilir bir politika değildir. AB'nin, ABD/NATO ile zaman zaman giriştiği bilek güreşlerini bırakması, hem AB'nin hem de NATO'nun bulunduğu alanlarda sorumluluk çizgilerinin daha anlaşılır çizilmesi için gayret göstermesi gerekmektedir. AB'nin daha etkin küresel bir güç olabilmek için yapılması gerekenlerin önünde duran kamuoyu engeli aşılanmalıdır. İronik bir şekilde, bazı üyelerde AB'nin bir süper güç olması veya AB üyelerinin savunma alanında daha çok işbirliği yapması için verilen halk desteği, genel olarak AB'nin varlığına verilen desteği geçmektedir. Örneğin, 2004'teki bir ankete göre, AB vatandaşlarının % 71, AB'nin bir süper güç olmasını istemekteydi (2002'de % 65). Bu görüşü destekleyen Almanların oranı da iki yılda yüzde 25 artmıştır (benzer sonuçlar son yıllarda da alınmıştır).⁶⁷ Transatlantik ilişkilerin dikkatli bir şekilde yeniden düzenlenmesi; gittikçe her iki tarafın da zararına olan çatışmalardan kaçınmak için şarttır.⁶⁸ Yeni gündemin daha az güvenlik odaklı, daha çok kapsayıcı ve uzun dönemli olması gerekir. Bu düzenleme, süregiden problemler dâhil, Obama yönetiminin Avrupa'nın, ABD için neler yapabileceğini anlaması bakımından da gereklidir.

Samuel Huntington'ın tespitine göre, Amerikan dış politikasının başarısı için Avrupa ile olan ilişkiler merkezi önemdeydi. Fransa'nın Amerikan karşıtı

63 Bkz. Zaborowski, *a.g.m.*

64 Bkz. R.N. Haass, “The age of nonpolarity. What will follow US dominance”, *Foreign Affairs*, LXXXVII/3, 2008, s. 44–56.

65 Bkz. M. Fortmann – vd., “Introduction: France's 'Return' to NATO: Implications for Transatlantic Relations” *European Security*, XIX/1, 2010, s. 1-10.

66 Bkz. B. Kouchner, “Fransa NATO'ya neden geri dönüyor?”, *Timeturk*, 2009, <http://www.time-turk.com/tr/makale/bernard-kouchner/fransa-nato-ya-neden-geri-donuyor.html>

67 Bkz. Bailes, *a.g.m.*

68 Bkz. Zaborowski, *a.g.m.*, s. 113.

Gazi

Akademik
Bakış

55

Cilt 11
Sayı 22
Yaz 2018

ve İngiltere'nin de Amerikan yanlısı tutumuna bakıldığında, Almanya ile olan ilişkisi Avrupa ile olan ilişkisi için merkezi önemdedi. Avrupa ile olan sağlıklı bir işbirliği, yalnız bir süper güçlüğü mahkûm olmamak için de birebirdi.⁶⁹ Bugün şartlar oldukça değişse de, Avrupa'nın güçlü olması ve kendine has fikir- lere sahip olması, müttefiki ABD'nin küresel gücünün daha sağlıklı bir şekilde kullanılması, sınırlandırılması için ve ayrıca yukarıda belirtildiği gibi dengeleri sarsılan ABD iç politikasının da daha sağlıklı işlemesi için oldukça faydalıdır.⁷⁰ Genellikle Avrupa'nın daha cesur olmasını ve ABD ile daha güçlü ilişkiler kur- masını tavsiye eden T. G. Ash'e göre⁷¹, Amerikalılar unutmamalıdır ki, aslında, "yeni Avrupa" Atlantik'in her iki yakasında da kutlanması gereken bir mucize- dir. Avrupa mucizesinde ABD'nin Marshall yardımları gibi çok cömert katkıları ve büyük emeği vardır. Bir anlamda, Avrupa bütünleşmesi bir Amerikan pro- jesidir; devamlılığı ABD tarafından da korunmalıdır. Çünkü geçmişte iki defa Avrupa'yı, kendi içinden çıkan belalardan kurtarmak için, evlatlarını feda etmek zorunda kalan ABD, Avrupa'nın bu son projesinin çökmesi halinde yine benzer bir durumla karşı karşıya kalabilir. Ayrıca, ABD kendisi dâhil hiç kimsenin hay- rına olamayacak kadar güç odaklı olduğu için; Avrupa'nın da mevcut çarpık du- rumdan dünyayı ve ABD'yi kurtarabilmesi için mümkün olduğunca çok güçlen- mesi gerekmektedir. Güçlü bir Avrupa eskiden olduğu gibi şimdi de ABD'nin çıkarınadır. Gerçekten de, transatlantik ilişkilerin gerginleşmesinin, teorik ola- rak Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikasında önemli ilerlemeleri sağlaması gerekirken, Lizbon antlaşmasındaki düzenlemelere rağmen, 'Normatif Avrupa' modelinin baskınlığı yüzünden bu alandaki gelişmeler çok sınırlı kalmıştır.

G. W. Bush dönemindeki Amerikan dış politikası, düşmanca söylemi, baba Bush döneminde görülen çok taraflılığı elinin tersiyle itmesi, 'önleyici vuruş' ilkesini benimsemesi ve yaptığı müdahalelerdeki ağır insan haklarını ihlalleriyle Avrupa'yı kendisinden uzaklaştırmıştır. Bu aslında, Soğuk Savaş sonrası dönemde, ABD'de dengeleyici bir gücün ortaya çıkamamasının bir yan etkisidir.⁷² Ancak, aradan geçen zamanda, ABD yönetiminin artık her sorunu askeri yöntemlerle çözemeyeceğini daha iyi görmesi, AB'nin kullandığı sivil yöntemlerinin de gerektiğine ikna olması, öte yandan Fransa gibi üyelerin tek başına AB'nin askeri bir güç haline getirilemeyeceğini anlamaları yeni bir uz- laşmanın öncü sinyalleri olarak algılanmaktadır.⁷³

69 S.P. Huntington, "The Lonely Superpower", *Foreign Affairs*, LXXVIII/2, s. 35-49.

70 Bkz. Calleo, *a.g.m.*,

71 T.G. Ash, "The US has lost its Focus on Europe. It's up to us to get our act together", *Guardian*, 7 Ekim 2009, <http://www.theguardian.com/commentisfree/cifamerica/2009/oct/07/us-lost-focus-on-europe>

72 C.C. Hodge, "An Ocean Apart: The Legacy of the Bush Years in Transatlantic Security", *Journal of Transatlantic Studies*, VIII/3, 2010, s. 279-289.

73 Bkz. J. Howorth - A. Menon, "Still not Pushing Back: Why the European Union is not Balancing the United States" *Journal of Conflict Resolution*, LIII/5, 2009, s. 727-744.

Hem Fransa hem de ABD, kendi stratejilerinde başarılı olamadıklarını ve ikisinin de bu durumdan zarar gördüklerini anlayınca, orta yol bulunmaya çalışılmıştır.⁷⁴

Avrupa ve ABD arasında bir çekişmeye girilmemesi tavsiyesi, aslında aynı kampta oldukları fikrini ileri süren, S. Huntington'dan Z. Brzezinski'ye kadar geniş bir cephe tarafından verilir. Çünkü yükselen güçler sadece Çin, Rusya veya Hindistan'dan ibaret değildir. Brezilya, Japonya, Endonezya, Nijerya, Güney Afrika, Meksika, Türkiye ve Güney Kore gibi aktörler de hızla yükselmeye çalışmaktadır.⁷⁵ Dolayısıyla, dünya çok kutupluluğa doğru kayarken, ABD için Avrupa diğer kutuplara göre doğal olarak daha yakındır ve ABD'yi yönetenlerin sürekli bunun bilincinde olması gerekir,⁷⁶ çünkü diğer güçler arasında ABD'ye çok daha sert muhalefet etme potansiyeli olanlar vardır.⁷⁷ Küresel ölçekten bakıldığında, ABD ve Avrupa aynı kamptadırlar. Kapitalist demokrasiler olarak ABD ile Avrupa, bireysel özgürlük gibi normatif prensipleri veya demokrasi gibi temel değerleri, çeşitli farklılıklarla da olsa paylaşırlar.⁷⁸ Dolayısıyla, bu transatlantik çekişme döneminden sonra tekrar bir koalisyon inşa etme, makro kararlar alma döneminde küresel demokratik toplum, belki yakın zaman içinde, muhtemelen bir ABD-AB çekirdeği etrafında tekrar kümelenecektir.⁷⁹

Amerika'nın devri hâlâ belirli bir oranda devam etmektedir. ABD, en büyük rakibi olan Çin'le de çeşitli işbirliği alanları yaratmaktadır ve dış politikasının ana eksenini Asya'ya yönlendirmiştir. Terörist saldırılar Amerikan baskınlığını azaltmada az bir etki yapmış, küresel varlık gösterme ve angajman için ABD'nin iştahını arttırmıştır. ABD, İslam dünyasından veya Çin'den gelebilecek meydan okumaları izleyerek bir süre daha birincil konumunu devam ettirebilecektir. Kupchan'ın beklentisine göre, ona şimdilerde meydan okuyabilecek güç Çin veya İslamcı terör değil, AB'dir; çünkü muazzam kaynaklara ve gerekli tarihi tecrübeye sahip üyeleri mevcuttur.⁸⁰ Avrupa'nın bu potansiyeli vardır ancak geçen süre içerisinde ABD'ye karşı aktif bir dengeleme politikası içine girmemiştir.

Yeni bir sentezin ortaya çıkarılabilmesi için bazı önemli konulardaki ayrılıklara ve çatışan vizyonlara son verilmeye çalışılmalıdır. Bu bağlamda, dünya sahnesinde etkin ortaklar olarak rol oynamak için gerekli işbirliği imkanları

74 Bkz. *A.g.m.*

75 Bunlara İran da eklenebilir. Bkz. M. Cajal, "The Alliance of Civilizations: A Spanish View", *Insight Turkey*, XI/3, 2009, s. 45–55.

76 Bkz. Haass, *a.g.m.*

77 V. Heins – vd., "The West Divided? A Snapshot of Human Rights and Transatlantic Relations at the United Nations", *Human Rights Review*, XI/1, 2010, s. 1–16.

78 J.E. Fossum, "Europe's 'American Dream'" *European Journal of Social Theory*, XII/4, 2009. s. 483–504.

79 Bu öngörü için bkz. Monteleone, *a.g.m.*

80 C.A. Kupchan, "The End of the West", *The Atlantic*, Kasım 2002.

Gazi

Akademik
Bakış

57

Cilt 11
Sayı 22
Yaz 2018

oluşturulmalıdır. Örneğin, ABD ve Çin arasında G2 (ikili grup) kurulması gibi. Genel küresel gidişat içerisinde pek çok konudaki ayrılıklar da azaltılmalıdır. Örneğin, Orta Doğu başta olmak üzere demokratikleşme çabalarının nasıl destekleneceği konusunda anlaşmaları gerekmektedir.⁸¹ Rusya konusunda da birbiriyle çelişen politikalar uyumlaştırılmalıdır. Aynı şey İran gibi ülkelere karşı yürütülmekte olan politikalar için de geçerlidir. Avrupa bu konuda çok yumuşak ve etkisiz davranırken, ABD sürekli savaş tamtamları çalmaktadır. Aynı şekilde, örneğin, Afganistan politikaları da uyumlaştırılmalı ve burada başarılı bir sonuç almak için birbirini tamamlayan politikalar yürütülmelidir.

Atlantik'in İki Tarafında da Yükselen Sağ Popülizmin Muhtemel Etkileri

Son birkaç yıldır küresel olarak yükselen sağ popülizmin muhtemel etkileri üzerinde endişeli analizler yapılmaktadır. Bu bağlamda, Batı içerisinde de birkaç kötü sonuçlanan seçimin NATO, AB ve genel olarak liberal Batı'nın sonu olabileceğine dair kehanetler yapılmaktadır. Bunlar, ABD'de Trump'ın seçilmesi, İngiltere'de referandumda Brexit kararının çıkması ve Fransa'da Le Pen'in Başkan seçilmesi ihtimalleriydi.⁸² İlk ikisi gerçekleşmiş olup, Fransa da Le Pen'in yapılacak seçimlerde ikinci turda kaybedeceği tahmin edilmektedir. Bununla beraber, Hollanda'daki seçimler diğer büyük AB üyelerindeki siyasi ve ekonomik zorluklar çok hızlı bir şekilde sağcı popülist liderleri iktidara taşıyabilir. Yine, popülist bir söylemin peşine takılarak Britanya'nın yüzde 52 ile Haziran 2016'da Avrupa Birliği'nden ayrılma kararı alması yeni bir Avrupa ve Britanya anlamına gelmektedir. Brexit'in hem AB'yi hem de Britanya'yı dünya sahnesinde zayıflatacağı öncelikli beklentidir. Ne Britanya ne de AB, Brexit için hazır değildir; öyle ki, uzun vadede bu ayrılma AB'yi en etkin küresel karar alıcılar liginden düşürebilir. Brexit, 60 yıllık AB bütünleşmesini durduracak ve belki de tersine çevirecektir. AB, önümüzdeki kritik krizlerle karşı karşıya olduğu yıllarda enerjisinin önemli bir kısmını Brexit süreci için harcamak zorunda kalacaktır.⁸³ Diğer yandan, İngiltere Başbakanı May'in de açıkça ifade ettiği gibi, Britanya Avrupalı olmaya devam edecek ve Kıta'yla yakın ekonomik ve siyasi ilişkilere sahip olmak için elinden geleni yapmaya devam edecektir. Bu açıdan, Brexit'in Avrupa'nın mevcut seviyedeki bütünlük ve gücüne vereceği zararı kısıtlı tutmak mümkün olabilir.

Öte yandan, Mart 2017'deki Hollanda genel seçimleri her ne kadar Avrupa'daki sağ popülizmin yükselişinin önlenemez olmadığını ortaya koysa da, gerek Gerth Wilders'ın Özgürlük Partisi'nin yüzde 13'le ikinci sıraya oturması, gerek Le Pen'in ilk turda yüzde 27'yle birinci olacağı ve ikinci turda da yüzde

81 J. Kopstein, "The Transatlantic Divide over Democracy Promotion", *The Washington Quarterly*, XXIX/2, 2006, s. 85-98.

82 D.H. Allin, "President Trump", *Survival*, LVIII/6, 2016, s. 237-248.

83 J. Pisani-Ferry, "Brexit and the Future of Europe", 31 Ağustos 2016, <https://www.project-syndicate.org/commentary/brexit-future-of-europe-by-jean-pisani-ferry-2016-08>

40 kadar destek alabileceği beklentileri, Avrupa'da bu konuda olumsuz gelişmelerin olabileceğini göstermektedir. Yabancı karşıtı, popülist partilerin ulusal meclis ve Avrupa Parlamentosu seçimlerinde ortalama oyları 1960'lardan bu yana yüzde 5,1'den, 13,2'ye çıkmış ve sandalye oranları da yüzde 3,8 den, 12,8'e tırmanmıştır. Bu partilerin oy ve sandalye oranlarının yanısıra ana akım partiler üzerinde çok büyük bir 'şantaj' etkisi bulunmakta ve onları seçmenleri kaçırmamak için sürekli olarak sağa kaymaya; kendi önem verdikleri konularda daha da sertleşmeye zorlamaktadırlar.⁸⁴ Küçük Avrupa ülkelerinde iktidara gelen (örneğin Macaristan) veya koalisyon ortağı olabilen (örneğin Avusturya, İtalya ve İsviçre) sağ popülist liderlerin, büyük AB üyelerinde iktidara gelmesi Avrupa'nın birliği için çok önemli bir darbe olacaktır.

Trump'ın AB-ABD İlişkilerine Etkisi ve Bunun Küresel Yansımaları

Trump'ın Başkanlık yarışı ve ardından Kasım 2016 'da Başkan olarak seçilmesinin ardından ABD ve AB arasındaki ilişkiler zaten var olan ayrılıklara ve meydan okumalara ek olarak daha ciddi bir dönüm noktasına gelmiştir. Henüz Trump'ın Başkan adaylığı dönemindeki tartışmalar olası Başkanlığının ABD'nin dış politikasında ve ABD'nin Avrupalı müttefikleriyle olan ilişkilerinde ne gibi sonuçlara sebep olacağı üzerine yoğunlaşmaktaydı.⁸⁵ Bu bağlamda, Trump henüz seçilmeden Avrupalı liderler olası Başkanlığında onun dış politikadaki yönü konusunu tartışıyorlar ve çekincelerini ortaya koyuyorlardı. Bu durumun temeli elbette Avrupa'nın güvenliği konusuna dayanıyordu. Avrupalılar kendi değerlerinin yeniden ön plan çıkarılarak AB'nin kendi güvenliğinin sorumluluğunu alması gerektiği konusunun altını çizmekteydiler.

Trump'ın Başkanlık adaylığından itibaren en temel tartışma konularından bir tanesi ABD'nin dış politikasının nasıl bir görünüm alacağı idi. Kesin hatları bilinmemesine rağmen Trump'ın söylemleri AB ülkeleri için oldukça endişe vericiydi.⁸⁶ Trump'ın Başkanlığındaki ABD yönetiminin ABD dış politikasını nasıl şekillendireceği ve temel meseleleri şu şekildeydi; Trump'ın dış politikasının, NATO ve Avrupa güvenlik savunmasına sekte vurup vurmayaacağı, AB'nin savunma politikasını güçlendirmesi için bir fırsat olup olmadığı idi.⁸⁷ Joscha Fisher, bir konuşmasında, "Trump'ın Başkanlığı, bildiğimiz Batının sonudur", ifadesini kullanmıştır.⁸⁸ Şüphesiz, Trump yönetimi bugüne kadar

84 R.F. Inglehart – P. Norris, "Trump, Brexit, and the rise of Populism: Economic have-nots and cultural backlash", *HKS Faculty Research Working Paper Series*, RWP16-026, Ağustos 2016.

85 M. David, "Trump's Foreign Policy: the Catalyst the European Union Needed?", *LSE Blogs*, 17 Kasım 2016, <http://blogs.lse.ac.uk/usappblog/2016/11/17/trumps-foreign-policy-the-catalyst-the-european-union-needed/>

86 E.G.H. Pedaliu, "Europe in the Age of Trump: A more uncertain and unstable continent", *LSE Blogs*, 10 Kasım 2016, <http://blogs.lse.ac.uk/europpblog/2016/11/10/europe-in-the-age-of-trump-a-more-uncertain-and-unstable-continent/>

87 Bkz. David, *a.g.m.*

88 Bkz. *A.g.m.*

Gazi

Akademik
Bakış

59

Cilt 11
Sayı 22
Yaz 2018

öncü sinyallerini sergilediği politikalarına aynı şekilde devam edebilirse, Batı içi tartışmalar daha da alevlenecektir.

Trump'ın dış politikada ön plana çıkaracağı temel meseleleri ve ötesini biraz daha derin bir perspektifle irdelemek de mümkündür. A. Lieven, H. Clinton ve D. Trump arasındaki farkı Amerikan milliyetçiliğinin iki yüzü olarak açıklamaktadır; Buna göre, tarafların birbirlerinden ayrıldığı temel noktalar, sosyal ve ekonomik adaletle ilgili konular, devletin rolü, ırk, kapsayıcılık, kültürel çeşitlilik iken, tarafların benzer olduğu noktalardan, ekonomik milliyetçiliğe gelindiğinde, taraflar Amerika'nın yurtdışındaki yükümlülük ve angajmanlarında azaltıma gidilmesi konusunda birbirlerine destek verirler.⁸⁹ Tarihsel süreçte 1830'lardan beri Amerikan inancı ve sivil milliyetçiliğinde var olan temel unsurlar, özgürlüğe inanç, anayasacılık, hukuk, demokrasi, bireycilik, kültürel ve siyasi eşitlik.⁹⁰ ABD'nin dünyadaki gücü demokrasinin yayılımıyla yakından ilişkilendirilmektedir. "Amerikan istisnailiği" kavramı ise, Amerikan sivil milliyetçiliğini, milliyetçilik kelimesi olmadan söylemenin bir başka yoludur. Bu bakışın antitezini savunan Trump ise dış politikayla ilgili daha farklı bir çizgi sunmaktadır. Başkan adaylığı sürecinde dış politikayla ilgili 20 Nisan 2016'da yaptığı ilk konuşmada "Önce Amerika" söylemini geliştirdi⁹¹; çatışmalara müdahale konusunda bakışysa, millet olarak Amerikalıları daha güvenli yapmayı hiçbir çatışmaya girmeme yönündeydi.⁹²

Irak'ın işgali ve Libya'ya müdahalenin ertesinde, Afganistan'daki başarısızlığın ardından ABD'nin denizasıırı yükümlülüklerini azaltma ABD kamuoyunun önem verdiği bir konu olmuştur. Trump, büyük ölçüde küreselleşmenin olumsuz etkilerine tepkinin bir ürünü olarak popülist yaklaşımlarla seçimi kazanmıştır. Küreselleşmeye karşı artan tepkiler, artan uluslararası çatışmalar, uluslararası terör ve bunun gibi sebepler hem ABD'yi hem de Avrupa'yı derinden etkilemektedir. Trump Dönemi transatlantik ilişkilerde çalkantılı bir dönem olacaktır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Avrupa güvenliği ve uluslararası ticaret ABD için çok önemliydi. Amerika'nın Avrupa'nın refahına, gelişmişliğine ve güvenliğine olan sorumluluğu hiçbir zaman sorgulanmamıştı. Ancak, Trump son 70 seneye dayanan transatlantik ilişkilerin temellerini sorgulayacak söylemler geliştirmektedir. Putin'le görüşme, Rusya ile ilişkileri iyileştirme niyeti, serbest ticareti eleştirme; ticarete, ekonomide korumacı yaklaşımlar, NATO'nun 5. Maddesini⁹³ sorgulayan yaklaşımlar Atlantik ittifakının temellerini sarsmıştır.⁹⁴ Bu sebeplerle, Trump'ın zaferi Avrupa'da üzüntü ve endişeyle karşılanmıştır.

89 A. Lieven, "Clinton and Trump: Two Faces of American Nationalism", *Survival*, LVIII/5, 2016, s. 9.

90 *A.g.m.*, s. 9.

91 *A.g.m.*, s. 13.

92 *A.g.m.*, s. 18.

93 Üyelerden birine yapılan saldırının tüm üyelere yapılmış sayılması.

94 A. Barichella, "The Trump presidency: What consequences will this have on Europe", 16 Ocak 2017, <http://www.robert-schuman.eu/en/european-issues/0417-the-trump-presidency-what-consequences-will-this-have-on-europe>

Trump ticarete korumacı bir yaklaşım içindedir, serbest ticareti seçim kampanyası sürecinde eleştirmiş; özellikle ABD 2013'te başlayan daha çok Çin'le yaptığı ticaret anlaşmalarının ABD işçilerinin çok olumsuz etkilediğinden bahsetmiştir.⁹⁵ AB ile ilgili ticari bağlamı Transatlantik Ticaret ve Yatırım Ortaklığı (TTYO) bağlamında götürmüştür. AB ve ABD arasındaki kapsamlı TTYO müzakereleri 2013 yılında başlamış, küresel etkiye sahip olabilecek bir ticaret anlaşması olarak karşımıza çıkmıştır. Anlaşmanın temel hedefi, her iki tarafın aralarındaki düzenleyici engelleri kapsamlı bir şekilde kaldırmaları yoluyla uzun dönemli, sürdürülebilir büyüme ve istihdam artışını sağlamalarını amaçlamaktadır.⁹⁶ Ancak, müzakereler yıllardır inişli, çıkışlı bir süreç içinde devam etmiş; Trump'ın Başkanlığa gelmesinin ardından ABD Trans-Pasifik ortaklığından çekilme kararı almıştır.

Kampanya sırasında, Trump, kendi seçmen kitlesini küreselleşmenin kötü (cari açık ve göç gibi) sonuçlarına karşı koruyacağını açıkça belirtmiştir. Bu bağlamda, Trump yönetimi AB'yi açıkça hedef almıştır. Ocak ayı ortasında zirve yapan bu söyleme göre, Avrupalı müttefikler askeri alanda bedavacılığı bırakmalıdır. ABD, gayri safi milli hasılasının yüzde 3,5 ini savunmaya ayırırken ve NATO'nun talep ettiği oran yüzde 2 iken⁹⁷, İngiltere, Estonya, Yunanistan ve Polonya gibi ülkeler hariç diğer NATO üyeleri yüzde 1,2'ye kadar askeri harcamaları azaltmışlardır. Sonuç olarak, Trump'ın NATO eleştirisinde haklı olduğu düşünülebilir. Soğuk Savaş'ın bitmesinin ardından 25 seneden fazla zaman geçtiği düşünüldüğünde, AB liderlerinin NATO'nun askeri harcamalarına yapmaları gereken katkıyı artırmaları konusunu ciddi bir gereklilik olarak düşünmelidirler.⁹⁸ AB'nin ABD'den daha büyük bir ekonomiye sahip olmasına rağmen, NATO'nun mali yükünün sadece yüzde 25'ini karşılaması ve yükün yüzde 72'sinin ABD'nin üzerinde kalması (geri kalan Kanada ve Türkiye üzerindedir) Trump yönetimi tarafından çok ağır bir dille eleştirilmektedir. Bu bağlam içinde, Trump ittifakı terk etmekle tehdit etmiş, ya da basitçe ABD gibi NATO'daki yükümlülüklerini karşılamayan üyeleri korumayacağını söylemiştir.⁹⁹

Aslında, daha Trump Başkan seçilmeden, NATO kararı doğrultusunda, Avrupa kanadında hedeflenen yüzde 2'lik hedefe doğru bir kıpırdanma başlamıştır. A. Merkel'in, Mart 2017 ABD ziyaretinde, kararlaştırıldığı gibi 2024

95 Bkz. A.g.m.

96 S. Akman, "Transatlantik Ticaret ve Yatırım Ortaklığı: Ortaya Çıkarıcı Etkenler, Kapsamı, Etkenleri ve Güçlükleri", *Marmara Üniversitesi İ.İ.B. Dergisi*, XXXVI/2, 2014, s. 26.

97 NATO, "Defence Expenditures of NATO Countries, 2009-2016," *NATO Communiqué*, PR/CP(2016)116, 2016.

98 N. Rostowski, "Taking Trump seriously about NATO". *Project Syndicate*, 2 Eylül 2016, <https://www.project-syndicate.org/commentary/nato-members-defense-spending-by-jacek-rostowski-2016-09?barrier=accessreg>

99 N. Kitchen, "What would a Trump win mean for Europe and the rest of the world?", *LSE Blogs*, 27 Ağustos 2016 <http://blogs.lse.ac.uk/europpblog/2016/08/27/what-would-a-trump-win-mean-for-europe-and-the-rest-of-the-world/>

Gazisi

Akademik
Bakış

61

Cilt 11
Sayı 22
Yaz 2018

yılına kadar bu hedefe ulaşacaklarını beyan etmiştir. Şüphesiz bu yüzde 2'lik hedefi bile yetersiz bulan Amerikalılar vardır.¹⁰⁰ Aslında, Trump yönetiminin bu çağrılarla neyi amaçladığı, ABD dış politikasının daha tam olarak yeni yolunu bulmaması ve tutarlı bir gündem ortaya konulamaması yüzünden açık değildir. Ancak, ABD'nin NATO müttefiklerinden kendi silah sanayinden bazı ek satın alımlar yapması, eğer beraber çalışmaya devam edilecekse, Avrupa'nın da ABD'nin yanında önemli bazı işlevleri yerine getirebilecek kadar savunma alanında reform yapmasını istediği görüşleri ileri sürülmektedir. Daha da önemlisi, Avrupa ve ABD arasında son yıllarda iyice ayrışan güvenlik anlayışı ve tehdit algısının birbirine daha fazla yaklaştırılması gerekmektedir. Avrupalıların güvenlik anlayışında, iklim değişikliği, siber güvenlik ve enerji güvenliği gibi başlıklar da önemli yer tutmaktadır.¹⁰¹

Trump dönemiyle başlayan eleştirilere karşılık Avrupalılar doğrudan kavga girişmekten kaçınarak da olsa gerekli cevapları vermektedirler. Trump'ın AB'yi küçümseyen, onu Almanya'nın bir 'aracı' olarak niteleyen açıklamalarından sonra Avrupa Komisyonu Başkanı J. C. Juncker 11 Kasım 2016'da, Trump'ın bu konularda bilgisiz olduğunu ima etmesi ve Trump'a Avrupa'nın ne olduğu ve nasıl çalıştığına öğretilmesi gerektiğini; "Trump'ın bilmediği dünyayı gezmesi için 2 yılın ziyan olacağını" söylemesi Avrupalıların ne kadar kızgın olduklarını gösterir. Alman hükümeti başta olmak üzere, kendi kamuoyları tarafından uzun yıllardır verimsiz savunma harcamalarının kısılması konusunda baskı altında olan Avrupa hükümetlerinin de NATO için istenilen yüzde 2 hedefine doğru çok hızlı bir yol alamayacakları görünmektedir. Avrupalılar genel olarak devasa ABD savunma bütçesini aşırı büyük ve verimsiz görmektedirler. Ayrıca, Merkel'in de Münih Güvenlik Konferansı'nda açıkça belirttiği gibi, NATO sadece Avrupa'nın yararına değildir. Askeri harcamalar konusunda hedefe doğru ilerlemek gerekmele beraber bu konudaki ABD'nin zorlamaları Avrupalıları rahatsız etmektedir. Ayrıca, ABD içinde de Trump yönetiminin NATO ve Avrupa hakkındaki fikirlerine çok ciddi bir muhalefet ve eleştiri olduğu; dolayısıyla, yönetimin bu konularda her istediği siyaseti güdemeyeceği; törpülemek zorunda kalabileceği de unutulmamalıdır.¹⁰² Bu noktadan bakıldığında, Trump'ın zaferi Avrupalıların savunma bütçelerini artırmada canlanma sağlamak için bir fırsat olarak görülebilir.¹⁰³ Nitekim Baltık ülkelerinin ve Polonya'nın savunma

100 N. Rostowski, "Taking Trump seriously about NATO". *Project Syndicate*, 2 Eylül 2016, <https://www.project-syndicate.org/commentary/nato-members-defense-spending-by-jacek-rostowski-2016-09?barrier=accessreg>

101 Bkz. *Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe (A Global Strategy for the European Union's Foreign And Security Policy)*, Haziran 2016, http://europa.eu/globalstrategy/sites/globalstrategy/files/regions/files/eugs_review_web.pdf.

102 Örneğin, Bkz. J. Stavridis, "President Trump's Foreign Policy Failures Are Alarming Europe", *Time*, 20 Şubat 2017, <http://time.com/4676329/donald-%20trump-munich-security-conference-nato-europe/>

103 A. Calcara, "Trump's election victory offers a clear opportunity for EU defence policy", *LSE*

Görüş

bütçelerinde artışlar olmuştur. Aynı şekilde, İsveç, Almanya ve Fransa'da da savunma bütçeleri artmıştır. AB ülkeleri yedi yıl içinde NATO'nun gayri safi milli hasılaya oranla savunma/askeri konularda sağlanması gereken yüzde 2'lik oranı yakalama hedefine kitlenmelidir. AB, NATO ile uyumlu bir savunma yapısı oluşturmalıdır.

Ukrayna krizi ve Mart 2014'te Kırım'ın ilhakının ardından hem AB hem de ABD'nin Rusya'ya ekonomik yaptırımları olmuş; ancak, iki Batılı güç de Rusya'ya karşı mevcut durumu değiştirebilecek bir baskı uygulayamamıştır. Obama döneminde Rusya ile ilişkiler iyice kötüye gitmiştir. Bu bağlamda, Trump'ın zaferi ABD-Rusya arasındaki ilişkilerde bir yumuşama için imkân sunmaktadır.¹⁰⁴ Trump'ın Rusya'ya karşı yaklaşma isteği içinde olduğu görülmektedir. Olası bir yumuşama, ilişkilerin nasıl yürütüldüğüne bağlı olarak hem fırsat hem de riskleri beraberinde getirecektir. Bu, doğrudan bir AB-Rusya askeri çatışmasını engelleyecektir. Ukrayna krizinden dolayı AB'nin başlattığı yaptırımlardan sonra, Rusya Avrupa'ya karşı kışkırtıcı bir duruş sergilemiş, defalarca Avrupa hava sahasını ihlal etmiş,¹⁰⁵ Avrupa sınırındaki nükleer silah deposunu zenginleştirmiştir. Küresel boyutta bakılırsa, Putin ile bir yaklaşma Suriye'deki savaşı bitirmek için yeni fırsatlar açarak anlaşmaya varma yolunda potansiyel sunmaktadır. Ayrıca, Trump Başkanlığında Rusya ile olası bir yaklaşma IŞİD'e karşı hava saldırılarının koordinasyonundaki çabaları çabuklaştırarak IŞİD'in mağlubiyetini de hızlandırabilir.

Obama'nın en önemli dış politika başarılarından biri olarak nitelediği "Kapsamlı Ortak Eylem Planı" (JPCOA) 14 Temmuz 2015 günü Viyana'da imzalanmıştır. Görüşmelere BM Güvenlik Konseyi'nin tüm daimi üyelerinin (ABD, Rusya, Çin, Fransa ve İngiltere) yanı sıra, Almanya ve AB de katılmıştır. Anlaşmanın nihai şartları uyarınca İran, 1979 İslam Devrimi'nden bu yana kendisine uygulanan ekonomik ve politik yaptırımların kaldırılması karşılığında, nükleer programının askeri boyutunu sonlandırmayı kabul etmiştir.¹⁰⁶ Buna rağmen, Trump İran ile varılan anlaşmayı eleştirmiştir. Yine de Trump için, JPCOA'dan vazgeçmek diplomatik açıdan sorun yaratabilir.

JPCOA'nın çok farklı katılımcıları kapsayan oldukça karmaşık bir anlaşma olması, Trump'ı doğrudan vazgeçmek konusunda sınırlandırmaktadır. Ayrıca, gözlemciler göre, 2016'da yürürlüğe girdiğinden beri birkaç ufak sorun dışında anlaşma başarılı bir şekilde uygulanmaktadır.¹⁰⁷ Dolayısıyla, İran tara-

Blogs, 24 Kasım 2016, <http://blogs.lse.ac.uk/europpblog/2016/11/24/trump-election-eu-defence-policy/>

104 S. Reich, "What will the US presidential election mean for Europe?", *LSE Blogs*, 1 Kasım 2016, <http://blogs.lse.ac.uk/europpblog/2016/11/01/trump-clinton-nato-europe/>

105 Bkz. *A.g.m.*

106 *The Joint Comprehensive Plan of Action – JPCOA*, 14 Temmuz 2015, <https://www.state.gov/documents/organization/245317.pdf>

107 Kitchen, *a.g.m.*

findan ciddi bir ihlal söz konusu olmadıkça, tarafların kendileri için hâlihazırda birçok fayda sağlamış olan anlaşmayı feshetme ihtimalleri oldukça zayıf görünmektedir.

Son birkaç on yılda Çin, Avrupa ve ABD arasındaki ilişkiler çevreleme ve barışçıl işbirliği politikalarının bir karışımı olarak biçimlenmiştir. 1978 yılında açık kapı politikasına geçiş yaptığından bu yana Çin, eşi benzeri görülmemiş bir ekonomik genişleme ve büyüme ile hızlı bir şekilde Batı'yı yakalamıştır. 2001 yılında Dünya Ticaret Örgütü'ne katılan Çin'in dünya ekonomisiyle aşamalı olarak bütünleşmesi, AB ve ABD ile derin ticari bağlar geliştirmesine yardımcı olmuştur. Karşılıklı ekonomik bağımlılığın artmasıyla, AB ve ABD, Çin ile stratejik işbirliğini nasıl geliştireceklerini öğrenmişlerdir. Bu doğrultuda, sembolik demeçler verilmesine rağmen, Batı çoğunlukla Çin'in kendi ülkesindeki insan hakları ihlallerine ve Tibet'teki baskısına karşı saldırgan eleştiriler yöneltmekten sakınmıştır. Gittikçe güçlenen Çin, ayrıca Güney Çin Denizi'ndeki Paracel ve Spratley adaları üzerinde kontrol sahibi olmak için diğer Asya ülkeleri ile karmaşık bir mücadeleye girişmiştir. Çin, Güney Denizi'ndeki adaları silahlandırarak bölgedeki askeri varlığını güçlendirmektedir ve bu süreç Trump seçildiğinden beri daha da hızlanmıştır.

Bölgedeki tansiyonun giderek yükselmesi halinde, AB kendini ABD ile Çin arasında arabuluculuk rolüne hazırlamalıdır.¹⁰⁸ Bunun öncelikli nedeni bölgede bu rolü üstlenebilecek başka bir adayın bulunmamasıdır. Trump, Amerika'nın küresel hegemonyasına yönelik asıl tehdidin artık Rusya değil Çin olduğunu düşünmektedir. Trump'ın Rusya ile yakınlaşması bir bakıma Nixon'ın 1970'lerde Sovyetler Birliği'ne karşı Çin Halk Cumhuriyeti ile yakınlaşmayı amaçlayan dış politikasının tersine çevrilmesidir.¹⁰⁹ Bu da Avrupa için hem fırsatlar hem de bazı güçlükler doğurmaktadır. Ana sorun, Trump'ın politikasının ABD, Çin ve Rusya tarafından yönetilen dünyada Avrupa'yı bir kenara iterek küresel politikada etkisizleştirme riskini ortaya çıkarmasıdır. Avrupa'nın liberal değerlerine dayanan çok-taraflı barışçıl işbirliğinin yerini büyük güçler arasındaki sıfır-toplamlı mücadeleye dayanan "realpolitik" alıyor gibi görünmektedir.

Bununla beraber, Trump'ın aksi yönde işleyen 'Nixonlaştırma' hamlesi uygulamada sorun yaratmaktadır. Bu, Avrupa için bir boşluğu doldurma ve Trump'ın Asya'da -Rusya yerine- yeni ortağı olma fırsatını doğurmaktadır. Sömürgecilik geçmişine rağmen AB Asya ülkeleri ile derin ve sağlam bağlar kurmayı başarmıştır. Obama'nın "Asya eksenli" politikasına AB, bölgede kendi eksenini oluşturma ve bağlarını geliştirme hamlesiyle cevap vermiştir. Geçtiğimiz on yıl boyunca AB Asya'daki stratejik varlığını bölgesel arabulucu rolüne soyunabilecek ölçüde yerleştirmeyi başarmıştır. AB, 1996'dan bu yana iki

108 Bkz. Reich, *a.g.m.*

109 Bkz. *A.g.m.*

Görüş

Akademik
Bakış

64

Cilt 11
Sayı 22
Yaz 2018

yılda bir Avrupalı ve Asyalı liderleri bir araya getiren Asya-Avrupa Zirvesi'nin en önde gelen üyelerinden biridir. AB, Güneydoğu Asya İşbirliği Örgütü'nün en büyük finansal ve teknik yardım iştirakçisidir. Ayrıca Güney Asya Bölgesel İşbirliği Teşkilatı gibi pek çok diğer bölgesel örgüte de destek sağlamaktadır. Tüm bunların yanında AB Asya'daki dört stratejik ortağıyla (Çin, Japonya, Hindistan ve Güney Kore) güçlü karşılıklı ilişkiler geliştirmeye devam etmektedir. AB yakın zamanda Singapur ve Vietnam ile birer iddialı ticaret anlaşması imzalamıştır; Malezya, Endonezya, Filipinler ve Tayland ile de görüşmelere devam etmektedir. AB, Güney Kore'yle kendi serbest ticaret anlaşmasını imzalayarak ABD'yi imrendirmiştir, aynısını Japonya'yla da gerçekleştirmeyi ummaktadır.¹¹⁰

Çin boyutunda AB'nin önceliği, geçen yıl görüşmeleri pek çok defa sekteye uğrayan iki taraflı yatırım anlaşmasını nihayete ulaştırmaktır. Geçtiğimiz on yılda AB, Avrupalı şirketlerin Çin pazarına dâhil olmasının önündeki engelleri aşmayı başarmıştır. Dünyadaki en büyük tek pazar olan AB böylece Çin'in bir numaralı ticaret ortağı olma şansını yakalamıştır. Çin ile sağlanan bu pozitif ticari denge AB'nin arabuluculuk rolüne önemli katkı sağlamaktadır. Ancak AB, Asya'da serbest ticareti destekleyen esas güç olan ABD'nin yerini doldurmayı da hedefleyebilir. Trans-Pasifik Ortaklık Antlaşmasının iptali ile ortaya çıkacak ABD-Asya ayrılığı, daha önceleri hevesiz olan Doğu Asya ülkelerinin (başta Çin ve Japonya olmak üzere) AB ile serbest ticaret anlaşması görüşmelerine başlamalarını teşvik edecektir.¹¹¹ Bu da olası bir Çin-ABD anlaşmazlığında vazgeçilmez arabulucu rolünü haiz olarak AB'nin Doğu Asya'daki stratejik pozisyonunu güçlendirecektir.

ABD'nin aksine, sömürgecilik döneminden beri Avrupa'nın Asya'daki askeri varlığı oldukça zayıftır; ancak AB, diplomasi yoluyla, kendini bir yumuşak güvenlik aktörü olarak öne sürmeyi başarmıştır. Örneğin, 2005 yılında Endonezya'nın Aceh bölgesinde on yıllardır süren anlaşmazlığı barışla sonuçlandırmada önemli bir aracı rolü üstlenmiştir. Aynı şekilde, Filipinler'in Mindanao bölgesindeki anlaşmazlığın sona erdirilmesine de katkı sağlamıştır. Ayrıca, 2013 yılında Güney Kore tarafından başlatılan Kuzeydoğu Asya Barış ve İşbirliği Girişimi (NAPCI) sürecine devamlı destek sağlamıştır. NAPCI'ye olan desteği sayesinde AB, Aden Körfezi'ndeki korsanlık karşıtı operasyonlarda başı çekmiş ve ASEAN için deniz güvenliği ile ilgili çeşitli seminerler düzenlemiştir. Bunların yanında, AB, Myanmar ve Afganistan'ın yeniden inşa sürecini büyük ölçüde finanse etmiş, Kuzey Kore'nin nükleer çalışmalarına karşı BM yaptırımlarının arttırılmasına önyak olmuştur.

Tüm bu nedenlerle, AB'nin Asya'da giderek yerleşen stratejik varlığı, gelecek dört yılda ortaya çıkabilecek bir ABD-Çin gerginliğinde arabulucu rolüne

110 Bkz. Kitchen, *a.g.m.*

111 C. Serfatti, "The transatlantic bloc of states and the political economy of the Transatlantic Trade and Investment Partnership (TTIP)", *Work Organisation, Labour & Globalisation*, IX/1, 2015, s.9.

Gazi

Akademik
Bakış

65

Cilt 11
Sayı 22
Yaz 2018

kolayca soyunmasını sağlayabilir. AB, tüm müzakere süreçlerinde kendisine önemli bir baskı gücü sağlayan, dünyadaki en büyük pazar olduğu gerçeğinin yanı sıra, Çin ile ABD'nin ilk sırada gelen ticari ortağı olmasına da güven duyabilir. AB ayrıca Asya'daki diğer stratejik ortaklarıyla ilişkilerini ortaya sürerek Çin'i masaya oturtmak konusunda gerekli baskıyı yapabilir. Brüksel (AB), komşularıyla olan sorunlarını uluslararası hukuk bağlamında çözmesi için Pekin'i ikna edebilir. Aynı zamanda, ABD ile olan güçlü bağlarına dayanarak Trump'ı Asya'da askeri alternatifi kullanmak hamlesinden caydırabilir. Terörle mücadele ya da Kuzey Kore gibi ABD ile Çin'i birlikte çalışmaya ikna edebilecek ortak sorunları öne sürerek, iki tarafı işbirliği ve diyalog kurmak üzere biraraya getirebilir.

Atlantik'in her iki yakasında da toplumların aslında ne kadar bölündüğünün açıkça görüldüğü bir dönemden geçiyoruz. Sağ popülizmin yükselmesi sadece bu iki bölgeyle sınırlı değildir ve genel olarak küreselleşmenin geldiği aşamada bazı toplumların verdiği tepkilerle alakalıdır. Bu bakımdan, Trump gibi simalar sebep değil daha ziyade dönemin ruhunu temsil eden sonuçlardır. Toplumsal dip dalgalar ya ABD'de olduğu gibi bazı ülkelerde sağ popülist liderleri iktidara taşımakta veya pek çok Avrupa ülkesinde olduğu gibi bu tür partileri koalisyon ortağı ya da ikinci veya üçüncü en çok oy alan parti konumuna yükseltmektedir. Avrupa ve ABD arasındaki ilişki de şüphesiz bu sosyolojik durumdan çok etkilenebilir. Burada kritik nokta, Trump yönetiminin bugüne kadar süregelen popülist söylemi devam ettirip ettirmeyeceği; ettirecek de bu söylemin siyasa geçirilme oranı olacaktır. Eğer, Trump yönetimi 'daha makul bir çizgiye' çekilmezse ve Le Pen gibi ona benzer fikirleri olan Avrupalı liderler iktidara gelsin veya gelmesin devlet politikalarını daha fazla etkilerse, Transatlantik 'çatlağın' daha da derinleşmesi beklenebilir.

Trump yönetiminin oldukça ağır eleştirilerine karşın, Avrupalı liderlerin ılımlı ancak kararlı tepkiler verdikleri görülmektedir. Birincisi, NATO'nun önemine ve sadece Avrupa'ya değil, ABD'ye de fayda sağladığı gerçeğine vurgu yapılması. Savunma harcamalarının 2024 yılına kadar hedef olan yüzde 2'ye çıkarılacağına taahhüt edilmesi. NATO'nun dışında da belirli bir Avrupa Stratejik Otonomiye vurgu yapılmaktadır. İkincisi, 'Ticaret Savaşları' başlatmak ister gibi davranan Trump'a karşı, başta Almanya olmak üzere AB ülkeleri genel olarak pek geri adım atmamakta; bu konuda endişeli olduklarını belirtmekle beraber, konunun Brüksel'in yetki alanına devredildiğini söylemektedirler. Üçüncüsü, küresel ticarete mevcut durumun devam etmesi ve korumacılığa kayılmaması için AB ülkeleri Çin ve Japonya gibi ticaret fazlası veren anahtar ülkelerin de desteklerini almış görünmektedirler. Dördüncüsü, Avrupa halen çok sayıda güvenlik tehdidiyle karşı karşıyadır. Bir taraftan Rusya'nın yayılcılığı, terör, siber saldırılar, Orta Doğu'daki çatışma ve savaşların etkisi ve bütün kıtada daha önce hiç rastlanmamış olan mülteci krizi önemli meydan okumalardır. Rusya

Görüş

Akademik
Bakış

66

Cilt 11
Sayı 22
Yaz 2018

konusunda Avrupa, Trump yönetimini ilişkileri çok hızlı bir şekilde normalleştirmemesi gerektiği konusunda uyarılmıştır. Beşinci olarak, tüm bu tehlikelere rağmen, Avrupa genel olarak, pek çok tehdidi kaynağında çözebilmek için yumuşak güce de önem verilmesi; ekonomik ve sosyal yardımların devam etmesi konusunda; sorunlara genellikle askeri araçları kullanarak müdahale edeceği izlenimi veren ABD'den yine önemli oranda ayrılmaktadır.

Görüldüğü gibi, Trump yönetimi ve Avrupa arasında genel olarak ciddi bir felsefe ayrılığından; temel konularda farklı stratejik öngörülerden söz edilebilir. Her ne kadar, Trump'a benzer düşünen pek çok yabancı ve 'İslam' karşıtı siyasi lider Avrupa'da yükselmekte olsa da, çok büyük krizler (örneğin terör veya göç konularında) vuku bulmadığı sürece, kısa ve orta vadede bu görüş ayrılıklarının sürmesi beklenmelidir. Mevcut durumda, Almanya, Fransa, Hollanda, Kuzey ülkeleri gibi pek çok ülkede iktidardaki siyasi seçkinlerin, AB'de kilit konumdaki karar vericilerin ve genel olarak Avrupa kamuoyunun pek çok önemli konuda Trump'la zıt fikirlere sahip olduğu veya en azından benzer düşünülen konularda dahi onun istediği kadar radikal kararları meşru veya uygun görmediği söylenebilir. Örneğin, Trump'ın İslamcı terör ve göçmenler hakkındaki fikirleri büyük Avrupa ülkelerinde sadece Le Pen tarafından paylaşılmaktadır (ki onun da başkanlık yarışını kaybetmesi beklenmektedir). Anket sonuçlarına göre, genel olarak Avrupa kamuoyu da (sadece Macaristan hariç) Hillary Clinton'un Başkan seçilmesini tercih etmişti.¹¹² Avrupa'dan bakınca Trump hassas siyasi konularda oldukça bilgisiz görülmektedir.

Bu gerçekler ışığında, Avrupa hükümetleri ve kamuoyu birkaç önemli nokta hariç (NATO ve güvenlik gibi), ABD ile eşitler arası bir diyalog konusunda ısrarcıdır. Hatta , Avrupa'dan bakınca, ABD, sağlık, eğitim, endüstriyel rekabet gibi pek çok hayati konuda daha geride kalmış görünmektedir. Bu bakımdan NATO konusu hariç olmak üzere, ABD'nin Avrupalıları zorlayabileceği pek bir alan bulunmamaktadır. Nitekim, pek çok uzman ve siyasetçi, Trump yönetiminin uzlaşmaz ve zorlayıcı bir politika sürdürmesi; ticaret savaşları başlatması gibi durumlarla karşılaşılması halinde Avrupa'nın yeni ortaklar (örneğin, Çin) araması gerektiğini dile getirmektedir.

Tüm bu felaket senaryolarının gerçekleşmesi birkaç kritik faktör yüzünden pek olası görünmemektedir: Öncelikle, ABD kamuoyu da tıpkı Avrupa kamuoyu gibi küreselleşmenin bazı yönleri ve göçmenler gibi konularda bölünmüş durumdadır. ABD demokrasisinin, Trump'la beraber bir yara aldığı söylenebilir. Mart 2017'de, Trump'ın onaylanma oranı yüzde 37'ye kadar düşmüştür. Dolayısıyla, Trump yönetimi her istediğini uygulayabilecek güç ve meşruiyetten uzaktır. Benzer bir şekilde uzun dönem devam etmesi hem içeride hem de dışarı da düşmanlarını artıracaktır. Ayrıca, Avrupa ilk defa Trump gibi bir

112 Bu konuda geniş bir çalışma için bkz. S. Dennison – D. Pardijs – J. Sha, "Fear and Loathing on the road to the US Elections", *ECFR Report*, 2016.

Gazisi

Akademik
Bakış

67

Cilt 11
Sayı 22
Yaz 2018

başkanla karşılaşıyor değildir. Yukarıda da açıklandığı gibi George W. Bush döneminde de ABD, Avrupa'nın üzerine oldukça sert bir şekilde gelmiş adeta onu kendisine destek verenler ve vermeyenler olarak ikiye bölmüştür. Avrupa'nın bu konuda yeterince tecrübesi vardır. Tüm bu siyasi seviyelerdeki derin görüş ayrılıklarına rağmen Kuzey Atlantik'in her iki yakasındaki toplumların kuzen oldukları ve liberalizmi paylaştıkları unutulmamalıdır. Piyasa ekonomisinin ve demokrasinin hakim olduğu bu ülkelerde kamuoylarının genel olarak yüksek seviyede bir gerginliğe izin vermeyecekleri tahmin edilebilir. Toplumlar arası ilişkiler dünyanın hemen hiçbir yerinde görülmediği kadar yoğundur. Dolayısıyla, hem ABD hem de Avrupa için tarihsel önemi olan transatlantik ilişkinin inişler ve çıkışlar olsa da devam ettirilmesi, yeni ortaklar bulmak veya yeni ilişkiler inşa etmekten çok daha kolay ve güvenlidir.

Güvenlik alanındaki görüş farklılıkları da gözden kaçmamaktadır. Avrupalı müttefikler bu alanda da görüş birliği içerisinde değildir. Polonya, İsveç ve Baltık Cumhuriyetleri gibi coğrafi olarak Rusya'ya yakın ülkeler, NATO şemsiyesi altında Amerikan garantisinin devam etmesini açıkça arzulamaktadırlar. İngiltere, Fransa, Belçika, Hollanda ve Almanya gibi Batı Avrupa'dakilerse güvenlik alanındaki işbirliğinden ziyade uluslararası teröre karşı istihbarat paylaşımı ve kontrolsüz göçe karşı ortak mücadeleyi daha fazla önemsemektedirler.¹¹³ ABD'ninse, küresel askeri üstünlüğünü kaybetmeye hiç niyeti görülmemektedir. 600 milyar dolara dayanan savunma bütçesine rağmen, Trump yönetimi 54 milyar dolarlık bir artış için onay istemiştir. ABD askeri olarak operasyonel üstünlük konusunda NATO'nun diğer üyelerine baskı yapsa da ittifak için en önemli mevzu olan 'ortak tehdit algısı' oldukça bölünmüş durumdadır. ABD'nin Bush dönemini hatırlatacak şekilde, Avrupa'ya danışmadan tek taraflı olarak Çin'i tedirgin edecek şekilde 'Tek Çin' politikasını¹¹⁴ göz ardı edebileceği, Çin mallarına yüzde 45 vergi koyabileceği gibi açıklamalar, Avrupa'nın yaklaşımına uygun düşmemektedir. Yine de, en önemli konular arasında yer alan küresel 'İslamcı Terörle' mücadele edilmesi gerektiği ve kontrolsüz göç konusunda da daha sert tedbirler gerektiği konularında her iki taraf da benzer konumlara gelebilirler.

Trump yönetiminin Rusya politikası da net değildir. Trump, Putin'le yapacağı görüşmelerde pragmatik bir şekilde hareket ederek orta bir yol bulacağına ilişkin açıklamalarda bulunmuştur. Bunun aksine, Başkan Yardımcısı Pence ve Savunma Bakanı Mattis Rusya'yla mesafeyi koruyacaklarına; Ukrayna ve Kırım konularında Rusya'yı zorlamaya devam edeceklerine dair açıklamalarda bulunmuşlardır. Şüphesiz, Trump yönetimi hem NATO ve Putin arasında bir seçim yapmak zorundadır. Büyük ihtimalle de tarihsel olarak kuvvetli bağlara sahip oldukları Avrupalı müttefiklerini çok kızdıran hamleler yapmayacaklardır.

113 *A.g.m.*

114 Bütün Çinlilerin tek bir ulus devlet çatısı altında toplanması (burada özellikle Tayvan'ın zaman içerisinde Çin'e katılması kastedilmektedir).

Görüş

Akademik
Bakış

68

Cilt 11
Sayı 22
Yaz 2018

Ancak, Trump yönetiminin Suriye gibi kritik konularda Rusya'yla ortak bir noktaya ulaşmak için Rusya'nın bazı genişlemeci hamlelerini görmezden gelmesi sürpriz olmayacaktır. Bu, büyük göç dalgalarına neden olan Orta Doğu'daki şiddetli çatışmaların bitirilmesi; IŞİD ve El Kaide bağlantılı örgütlerin zayıflatılması için gerekli görülmektedir. Böylesine bir gelişme göçmenler konusunda oldukça sıkıntılı olan Avrupalıları da rahatlatacaktır. Ancak, Rusya'nın Kırım'ı ilhaki ve Ukrayna'nın doğusundaki faaliyetleri, Baltık Cumhuriyetleri başta olmak üzere Kuzey Avrupa ülkelerini rahatsız eden 'saldırgan' politikaları AB tarafından genel olarak Avrupa değerlerine ve uluslararası hukuka aykırı bulunmaktadır.

Bu olumsuz 'Trump Etkisi' uzun sürerse, Avrupalılar, bu durumu bir fırsat olarak kullanmayı savunan uzmanların görüşlerini daha fazla dinleyecektir ki, bu uzman ve siyasetçilere göre, Avrupa, Trump döneminde yaşanabilecek muhtemel Amerika-Avrupa 'kopuşuna' bir çare olarak, kendi güvenliğini garanti altına alabilmek için 'NATO'nun ötesinde' yeni mekanizmalar kurmalıdır. Böylece, Avrupa, ABD'den stratejik olarak daha fazla bağımsız olabileme yeteneği konusunda bir derinleşmeye gitmeli ve kendi kaderini kendi ellerine almak için gerekenleri yapmalıdır. Alman Savunma Bakanı Ursula von der Leyen ve AB Güvenlik ve Dış Politika Yüksek Temsilcisi Federica Mogherini gibi siyasetçilerin de işaret ettiği gibi, buna yönelik olarak savunma harcamaları da artırılmalıdır. Bu süreçte, Almanya, Fransa, İtalya ve İspanya gibi büyük üyelerin yanında AB'nin küçük üyelerinin de önemli bir kısmının uzun yıllardır sadece konuşulan bu konularda artık somut adımlar atılması gerektiğine dair açıklamaları bulunmaktadır. Bu arayışların bir 'Avrupa Ordusu' getirip getirmeyeceğine dair spekülasyonlar için vakit çok erken olmakla beraber; yükselen tehditlere karşı Avrupalıların yavaş da olsa harekete geçtikleri ve uygun gördükleri tedbirleri aldıkları görülmektedir.¹¹⁵

Sonuç

Soğuk Savaş'tan günümüze Avrupa'nın ABD ile ilişkisinin ekonomik, sosyal ve siyasi açılardan irdelendiği bu çalışmada, Soğuk Savaş'tan sonra tek süper güç haline gelen ABD ile Avrupa arasındaki ortaklıktan ayrışmaya, uzlaşmacı ilişkilerden derinleşen ayrılık sinyalleri veren son dönemdeki ilişkilere kadar çok yönlü ilişkiler ağının dönüşümü ortaya çıkmaktadır. Soğuk savaşın bitişiyle tek süper güç haline gelen ABD, daha Clinton döneminde yükselmeye başlayan küresel tek taraflılığı ile Bush döneminde, 11 Eylül'ün de etkisiyle, Neokonların elinde adeta bir İmparatorluk ilanına dönüştü. ABD ve Avrupa arasındaki Hobbesyen –Kantçı felsefi farklılıklar bu dönemdeki transatlantik ayrışmanın ve gerilimin temelinde yatmaktadır. ABD realist bir tavırla sert (askeri) güç önem verirken, Avrupa yumuşak bir güç olarak kalmıştır.

115 Örneğin, bkz. A. Rettman, "Germany: Trump victory to spur EU military union", *EU Observer*, 11 Kasım 2016, <https://euobserver.com/foreign/135877>

Gazi

Akademik Bakış

69

Cilt 11
Sayı 22
Yaz 2018

Son yıllarda, transatlantik ilişkilerde gerilimli dönemlerin her iki tarafta da zarar verdiği görülmesi ve ABD yönetiminin değişmesinin de etkisiyle, Obama dönemlerinde daha uzlaşmacı bir ilişkiler çerçevesi oluşturulmaya çalışılmıştır. Ancak, bunun önünde de pek çok önemli sürecin ve ilgi bekleyen durumların olduğu göz önüne alındığında, ilişkilerin tekrar eski iyi seviyelerine gelmesinin kolay olmadığı, bunun gerçekleşmesi için her iki tarafında üstün gayretler göstermesi gerektiği görülmektedir.

Trump'ın Başkan seçilmesinin ardından, yeni dönemde Avrupa ve ABD arasındaki ilişkilerin küresel seviyede büyük önem arz edeceği görülmektedir. Bu dönemde farklılıkların artmasına ve medeniyet içi tartışmaların önünün açılmasına rağmen, ortaya çıkmakta olan yeni güç merkezleriyle rekabet edebilmek, Avrupa ve ABD nüfusunun refahını korumak ve artırmak, göç, iklim değişikliği, kaynak kıtlığı, kitle imha silahlarıyla mücadele gibi global krizlerle mücadele edebilmek için taraflar, aralarındaki işbirliği alanlarını korumaya muhtaçtır.

Aslında, Trump yönetimiyle beraber hem ABD hem de Avrupa içerisinde bu topluları bölebilecek ve ayrıştıracak pek çok konunun tartışıldığı daha belirgin görülmüştür. Trump'ın söylemleri ABD'li seçmenlerin sadece yüzde 27'sinin oyunu alırken, halk oylamasında Clinton 3 milyon kadar fazla oy almıştır. Bu manada, ABD kamuoyunun, kampanyanın en hassas konuları olan, göç, liberal değerler (azınlıklara ve yabancılara karşı muamele, kadının toplumsal statüsü, kürtaj vs) gibi konularda derinden bölündüğü söylenebilir. Avrupa'da ise, ekonomik durgunluk içerisinde yabancılara karşı alınması gereken tutum başta olmak üzere derin tartışmalar vardır. Ancak, genel olarak Avrupa kamuoyu, Başkan Trump'ın söylemlerini oluşturan konularda daha 'solda' durmaktadır. Dolayısıyla, yöneticiler ve halk bazında iklim değişikliği ve muhtemel ticaret savaşları gibi konularda Avrupa, ABD'den daha farklı düşünmektedir. Tüm bu fikir ayrılıklarına rağmen, Avrupa'nın ABD'yi kendi gibi düşünmeye zorlama veya etkileme imkânı pek yoktur ve bu fikir ayrılıklarına rağmen en azından orta vadede başta güvenlik olmak üzere ABD liderliğini belirli oranlarda takip etmekten başka seçeneği yoktur.

Bu bağlamda, Avrupa ve ABD arasındaki ilişkilerin genel çerçevesinin devam edebilmesi ağırlıklı olarak ABD'nin atacağı olumlu adımlara ihtiyaç duyulmaktadır. Eğer, ABD Rusya'yla iyi ilişkiler kurma –NATO'ya gereken önemi verme ikileminde, NATO'yu tercih ettiğini açıkça gösterirse; Avrupa'nın NATO bağlamında güvenlik alanında yapması gereken katkı konusundaki taleplerini azaltabilir ve makul bir süre tanırsa, AB'nin tüm eksikliklerine rağmen Avrupa için önemini teslim edip, onu ABD için potansiyel bir rakip olarak görme yolunu tercih etmezse,¹¹⁶ ABD içindeki sağ popülist dalganın kısa vadeli isteklerini

116 Bu diğer bazı önemli konulardaki Avrupa hassasiyetleri için bkz örneğin, J.P. Rubin, "The Leader of the Free World Meets Donald Trump", *Politico*, 16 Mart 2017, www.politico.com/magazine/story/2017/03/the-leader-of-the-free-world-meets-donald-trump

Göç

Akademik
Bakış

70

Cilt 11
Sayı 22
Yaz 2018

törpüleyerek, Avrupa içindeki benzer dalgayı cesaretlendirecek adımlar atmazsa, Çin ve İran gibi uluslararası sistemde kritik öneme sahip ülkelere yönelik son çıkışlarını törpülerse, Avrupa ile ilişkilerinde büyük sarsıntılar yaşamadan stratejisine devam edebilir. Yine de mevcut sinyallere bakıldığında, ABD'nin Avrupa için ciddi bazı meydan okumalara neden olabileceği görülmektedir. Muhtemel çalkantılara rağmen, Avrupa'nın ABD ile ilişkilerin kopmaması için elinden geleni yapacağı tahmin edilebilir. ABD'nin küresel liderlik iddiasını sürdürebilmek için hâlâ Avrupa'ya belirli oranlarda muhtaç olduğu da unutulmamalıdır.

KAYNAKÇA

AKMAN, S., "Transatlantik Ticaret ve Yatırım Ortaklığı: Ortaya Çıkaran Etkenler, Kapsamı, Etkileri ve Güçlükleri", *Marmara Üniversitesi İ.İ.B. Dergisi*, XXXVI/2, 2014, s. 22-45.

ALESSANDRI, E., "Transatlantic Relations Four Years Later: The Elusive Quest for a Strategic Vision", *The International Spectator: Italian Journal of International Affairs*, XLVII/3, 2012, s.20-36.

ASH, T.G., "The US has lost its Focus on Europe. It's up to us to get our act together", *Guardian*, 7 Ekim 2009, <http://www.theguardian.com/commentisfree/cifamerica/2009/oct/07/us-lost-focus-on-europe>

BAILES, A.J.K., "The EU and a 'Better World': What Role for the European Security and Defence Policy?" *International Affairs*, LXXXIV/1, 2008, s.115-130.

BARICHELLA, A., "The Trump presidency: What consequences will this have on Europe", 16 Ocak 2017, <http://www.robert-schuman.eu/en/european-issues/0417-the-trump-presidency-what-consequences-will-this-have-on-europe>

BREZEZINSKI, Z., "An Agenda for NATO: Toward a Global Security Web" *Foreign Affairs*, LXXXVIII/5, 2009, s.2-21.

BUSH, G.W., "Shared Values Across the Atlantic," *Foreign Policy*, 151, 2005, s.8.

CAJAL, M., "The Alliance of Civilizations: A Spanish View", *Insight Turkey*, XI/3, 2009, s.45-55.

CALCARA, A., "Trump's election victory offers a clear opportunity for EU defence policy", *LSE Blogs*, 24 Kasım 2016, <http://blogs.lse.ac.uk/euoppblog/2016/11/24/trump-election-eu-defence-policy/>

CALLEO, D.P., "The Broken West", *Survival*, XLVI/3, 2004, s.29-38.

DANNREUTHER, R. – J. Peterson (Ed.), *Security Strategy and Transatlantic Relations*, Oxon, UK: Routledge, 2006.

DAVID, M., "Trump's Foreign Policy: the Catalyst the European Union Needed?" *LSE Blogs*, 17 Kasım 2016, <http://blogs.lse.ac.uk/usappblog/2016/11/17/trumps-foreign-policy-the-catalyst-the-european-union-needed/>

Gazi

Akademik
Bakış

71

Cilt 11
Sayı 22
Yaz 2018

DE VASCONCELOS, A. – M. Zabarowski, “European perspectives on the New American Foreign Policy Agenda”, *Institute for Security Studies*, Report No.4, 2009, http://www.iss.europa.eu/uploads/media/European_perspectives_on_the_new_American_foreign_policy.pdf

DENNISON, S. – D. Pardijs – J. Sha, “Fear and Loathing on the road to the US Elections”, *ECFR Report*, 2016.

FAREED, Z., “The Future of American Power”, *Foreign Affairs*, LXXXVII/3, 2008, s.18–43.

FISCHER, A., “The Transatlantic Defence Equipment Market Report on behalf of the Technological and Aerospace Committee”, *Germany EPP/CD Group Document A/2072*, 2010.

FORTMANN, M. – vd., “Introduction: France’s ‘Return’ to NATO: Implications for Transatlantic Relations” *European Security*, XIX/1, 2010, s.1-10.

FOSSUM, J.E., “Europe’s ‘American Dream’”, *European Journal of Social Theory*, XII/4, 2009, s.483–504.

FOX, J. – F.Godement, “A Power Audit of EU-China Relations” *The European Council on Foreign Relations Policy Report*, 2009, http://www.ecfr.eu/page/-/ECFR12_-_A_POWER_AUDIT_OF_EU-CHINA_RELATIONS.pdf

GARTNER, H. – I.M. Cuthbertson (Ed.), *European Security and Transatlantic Relations after 9/11 and the Iraq War*, New York, N.Y.: Palgrave Macmillan, 2005.

GERMAN, T., “Visibly Invisible: EU Engagement in Conflict Resolution in the South Caucasus”, *European Security*, XVI/3–4, 2007, s. 357–374.

HAASS, R.N., “The age of nonpolarity. What will follow US dominance”, *Foreign Affairs*, LXXXVII/3, 2008, s. 44–56.

HEINS, V. – vd., “The West Divided? A Snapshot of Human Rights and Transatlantic Relations at the United Nations”, *Human Rights Review*, XI/1, 2010, s. 1–16.

HODGE, C.C., “An Ocean Apart: The Legacy of the Bush Years in Transatlantic Security”, *Journal of Transatlantic Studies*, VIII/3, 2010, s. 279–289.

HOWORTH, J. – A. Menon, “Still not Pushing Back: Why the European Union is not Balancing the United States”, *Journal of Conflict Resolution*, LIII/5, 2009, s. 727–744.

HUNTINGTON, S.P., “The Lonely Superpower”, *Foreign Affairs*, LXXVIII/2, s. 35–49.

INGLEHART, R.F. – P. Norris, “Trump, Brexit, and the rise of Populism: Economic have-nots and cultural backlash”, *HKS Faculty Research Working Paper Series*, RWP16-026, Ağustos 2016.

JOHNSTON, G. – L. Ray, “European Anti-Americanism and Choices for a European Defense Policy”, *Political Science and Politics*, XL/1, 2007, s. 85-91.

Gör

- JONES, E., "Debating the Transatlantic Relationship: Rhetoric and Reality", *International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-)*, LXXX/4, 2004, s. 595-612.
- KAGAN, R., "America's Crisis of Legitimacy", *Foreign Affairs*, LXXXIII/2, 2004, s. 65-87.
- KAGAN, R., "Power and Weakness", *Policy Review*, 113, 2002, s. 3-28.
- KALDOR, M. – vd., "Human Security: A New Strategic Narrative for Europe", *International Affairs*, LXXXIII/2, 2007, s. 273-288.
- KITCHEN, N., "What would a Trump win mean for Europe and the rest of the world?" *LSE Blogs*, 27 Ağustos 2016 <http://blogs.lse.ac.uk/euopp-blog/2016/08/27/what-would-a-trump-win-mean-for-europe-and-the-rest-of-the-world/>
- KOPSTEIN, J., "The Transatlantic Divide over Democracy Promotion", *The Washington Quarterly*, XXIX/2, 2006, s. 85-98.
- KOUCHNER, B., "Fransa NATO'ya neden geri dönüyor?" *Timeturk*, 2009, <http://www.timeturk.com/tr/makale/bernard-kouchner/fransa-nato-ya-neden-geri-donuyor.html>
- KUPCHAN, C.A., "The End of the West", *The Atlantic*, Kasım 2002.
- LIEVEN, A., "Clinton and Trump: Two Faces of American Nationalism", *Survival*, LVIII/5, 2016, s. 7-22.
- LINDSTROM, G., "Enter the EU Battlegroups", *Institute for Security Studies*, Chailot Paper no. 97, 2007, <http://www.iss.europa.eu/uploads/media/cp097.pdf>
- LOSURDO, D., "Preemptive War, Americanism, and Anti-Americanism", *Metaphilosophy*, XXXV/3, 2004, s. 365-385.
- MAULL, H.W., "Europe and the New Balance of Global Order", *International Affairs*, LXXXI/4, 2005, s. 775-799.
- MONTELEONE, C., "The New Transatlantic Agenda: Transatlantic Security Relations Between Post Hegemonic Cooperation and Interdependence", *Journal of Transatlantic Studies*, I/1, 2009, s. 87-107.
- NATO, "Defence Expenditures of NATO Countries, 2009-2016," *NATO Communique*, PR/CP(2016) 116, 2016.
- NCAFP, "Transatlantic Relations: The Crisis", *American Foreign Policy Interests: The Journal of the National Committee on American Foreign Policy*, XXXIV/5, 2012.
- NIBLETT, R. – H.G. Hamilton – S. Stewart, "Getting Together Again", *The World Today*, LXIII/1, 2007, s. 17-20.
- OBAMA, B., "Remarks by President Obama at Strasbourg Town Hall", *The White House, Office of the Press Secretary*, 2009, <https://www.whitehouse.gov/the-press-office/remarks-president-obama-strasbourg-town-hall>

Gazisi

Akademik
Bakış

73

Cilt 11
Sayı 22
Yaz 2018

- OBAMA, B., "Renewing American Leadership", *Foreign Affairs*, LXXXVI/4, 2007, s. 2–16.
- PAGLIARI, S., "A Wall Around Europe? The European Regulatory Response to the Global Financial Crisis and the Turn in Transatlantic Relations", *Journal of European Integration*, XXXV/4, 2003, s. 391–408.
- PEDALIU, E.G.H., "Europe in the Age of Trump: A more uncertain and unstable continent", *LSE Blogs*, 10 Kasım 2016, <http://blogs.lse.ac.uk/euoppblog/2016/11/10/europe-in-the-age-of-trump-a-more-uncertain-and-unstable-continent/>
- PETERSON, J., "America as a European Power: The End of Empire by Integration?", *International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-)*, LXXX/4, 2004, s. 613–629.
- PISANI-FERRY, J., "Brexit and the Future of Europe", 31 Ağustos 2016, <https://www.project-syndicate.org/commentary/brexit-future-of-europe-by-jean-pisani-ferry-2016-08>
- POND, E., *Friendly Fire: the Near-Death of the Transatlantic Alliance*, Washington, D.C.: Brookings Institution Press, 2004.
- POSEN, B., "European Union Security and Defense Policy: Response to Unipolarity?" *Security Studies*, XV/2, 2006, s.149–186.
- POSNER, E., "Making Rules for Global Finance: Transatlantic Regulatory Cooperation at the Turn of the Millenium", *International Organization*, LXIII/4, 2009, s. 665–699.
- REHN, O., "Europe's Smart Power in Its Region and the World" *Speech at the European Studies Centre, St Antony's College, University of Oxford*, SPEECH/08/222, 2008, http://europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-08-222_en.pdf
- REICH, S., "What will the US presidential election mean for Europe?" *LSE Blogs*, 1 Kasım 2016, <http://blogs.lse.ac.uk/euoppblog/2016/11/01/trump-clinton-nato-europe/>
- RETTMAN, A., "Germany: Trump victory to spur EU military union", *EU Observer*, 11 Kasım 2016, <https://euobserver.com/foreign/135877>
- ROSTOWSKI, J. , "Taking Trump seriously about NATO". Project Syndicate, 2 Eylül 2016, <https://www.project-syndicate.org/commentary/nato-members-defense-spending-by-jacek-rostowski-2016-09?barrier=accessreg>
- RUBIN, J.P., "The Leader of the Free World Meets Donald Trump", *Politico*, 16 Mart 2017, www.politico.com/magazine/story/2017/03/the-leader-of-the-free-world-meets-donald-trump
- RYNNING, S., "Peripheral or Powerful? The European Union's Strategy to Combat the Proliferation of Nuclear Weapons", *European Security*, XVI/3, 2007, s. 267–288.

Goş

SANGIOVANNI, M.E., "Why a Common Security and Defence Policy is Bad for Europe", *Survival*, XLV/3, 2003, s. 193-206.

SERFATTI, C., "The transatlantic bloc of states and the political economy of the Transatlantic Trade and Investment Partnership (TTIP)", *Work Organisation, Labour & Globalisation*, IX/1, 2015, s. 7-37.

Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe (A Global Strategy for the European Union's Foreign and Security Policy), Haziran 2016, http://europa.eu/globalstrategy/sites/globalstrategy/files/regions/files/eugs_review_web.pdf

STAVRIDIS, J., "President Trump's Foreign Policy Failures Are Alarming Europe", *Time*, 20 Şubat 2017, <http://time.com/4676329/donald-%20trump-munich-security-conference-nato-europe/>

STEENDEREN, A. – K. Koster, "US-EU Defense Relations: Competitors –or Partners in Crime?", *Socialism and Democracy*, XXV/2, 2011, s. 7-24.

TALBOT, B.J., "The Transatlantic Gap over Iraq", *European Security*, XVII/1, 2008, s. 61–84.

TELHAMI, S. – vd., "Major World Powers and the Middle East", *Middle East Policy*, XVI/4, 2009, s. 1–26.

The Joint Comprehensive Plan of Action – JPCOA, 14 Temmuz 2015, <https://www.state.gov/documents/organization/245317.pdf>

TOJE, A., "The European Union as a Small Power, or Conceptualizing Europe's Strategic Actorness" *European Integration*, XXX/2, 2008, s.199–215.

TSOUKALIS, L., "The JCMS Lecture: Managing Diversity and Change in the European Union", *JCMS*, XLIV/1, 2006, s. 1–15.

WRIGHT, J., "The Importance of Europe in the Global Campaign Against Terrorism", *Terrorism and Political Violence*, XVIII/2, 2006, s. 281–299.

ZABOROWSKI, M., "How to Renew Transatlantic Relations in the 21st Century", *The International Spectator*, XLVI/1, 2011, s. 101-113.

Extended Abstract

This study examines the last fifteen years of the relationship between Europe and the United States from a historical perspective primarily in political terms. In this context, after the 9/11 Attacks, interventions to Afghanistan and Iraq, weakening of the unipolarity, effects of the factors such as the global financial crisis –which started in the US and rapidly became a worldwide phenomenon-, global war on terror, on the course of the trans-Atlantic are being analyzed from the above mentioned perspectives. The possible course of the relationship between Europe and the USA in the new period after the election of Donald Trump to the Presidency is also being examined. We once again witness

Gazi

Akademik
Bakış

75

Cilt 11
Sayı 22
Yaz 2018

an era of divergence in the relations similar to the one after the end of the Cold War currently.

In the evolution of the relations between Europe and the USA, the victory that the Western bloc gained in the Cold War has been perceived differently in two sides of the Atlantic. In the international system which was transformed into unipolarity, the USA declared itself as the hegemon power. In this period, especially after the 9/11 attacks, the unipolarity of the USA, the change of the US concept of security and threat, and bringing fore the military force caused discrepancy in the relations between the two sides. In the forthcoming decades, although during the Obama period, the relations were rather moderate, this stance did not last for long time.

Recently, the increasing radical right and populist movements taking place in the two sides of the Atlantic have paved the way for a critical period, which would likely to have deep negative impacts in the relations between Europe and the USA. In both sides, there has been escalation of concerns about the discrimination against foreigners, migrants and especially Muslims. In the current period, President Trump have serious criticisms against the EU, its lack of enough European contribution to the NATO and to European attitudes' towards the trade. On the other hand, Europe which grows increasingly wary of Russian intent, is anxious about a US-Russian warming of relations which would work against European interest. After the emphasis on the critical issues in the relations, how Europe and the US would position their stance towards each other in these circumstances and overcome the challenges and the possible divergences in the relations are explored and future prospects in the relations are put forward.

Gaz

Akademik
Bakış

76

Cilt 11
Sayı 22
Yaz 2018